

Skjøtselsplan for fem slåttemarker på Sæter, Oppdal kommune, Trøndelag fylke

Oppfølging av tradisjonell slåttemark som utvalgt naturtype

Bioreg AS Rapport 2018 : 11

TITTEL:
Skjotselsplan for fem slåttemarkar på Sæter, Oppdal kommune, Trøndelag fylke
FORFATTER(E):
Langmo, S. H. L., Hasvik, Å. & Oldervik, F.

DATO: 01.11.2018	RAPPORT NR./ Vol/nr/år	PROSJEKTNR: Prosjektnr	SAKSNR. Arkivnr
ISBN: 978-82-8215-383-6	ISSN:	ANTALL SIDER: 62	ANTALL VEDLEGG: 5

OPPDRAUGSGIVER: Oppdal kommune	KONTAKTPERSON: Jenny Kristin Heggvold
--	---

SAMMENDRAG:
Naturtypen artsrik slåttemark er sterkt trua ifølge Norsk rødliste for naturtyper, og fikk i 2011 status som utvalgt naturtype (UN) med en viss beskyttelse gjennom lov om Naturmangfold. På oppdrag fra Oppdal kommune fikk Bioreg AS, i 2018 i oppdrag å revidere eksisterende skjotselsplan for de tidligere to slåttemarkslokalitetene på Sæter. Lokalitetene er fra før kartlagt i flere runder, men siste kartlegging ble utført av Oldervik & Folden (2012), i forbindelse med utarbeidelse av skjotselsplan. De ble den gang verdisatt til Svært viktig -A. Revideringsprosessen har bestått i en gjennomgang av utført skjøtsel og evalueringsskjema med bruker, samt vurdering av utført skjøtsel i felt, i tillegg til registrering av artslistor for samtlige lokaliteter. I 2015 ble det i tillegg bevilget midler til kartlegging av flere arealer med potensiell slåttemark på Sæter og det ble bestemt at dette skulle følges opp i år. Til sammen resulterte revisjon og nykartlegging i avgrensning og beskrivelse av fem lokaliteter med slåttemark på Sæter, tre med verdi; Svært viktig – A, og to med verdien; Viktig – B. Blant annet ble den gamle lokaliteten Små-åkran delt opp i flere mindre lokaliteter. Skjotselsplanen er utarbeidet i tett samarbeid med grunneier, som bidro aktivt både i forbindelse med feltarbeidet, samt i etterkant der det var behov for ytterligere avklaringer.

FYLKE:	Trøndelag
KOMMUNE:	Oppdal
STED/LOKALITET:	Klevgardene
GARD/BRUK	Sæter

GODKJENT	SKJØTSELSPLANEN ER UTFORMET AV:
	Solfrid Helene Lien Langmo
	Åshild Hasvik
	Finn Oldervik
_____ NAVN	_____ NAVN

Figur 1. Den gamle badstua like ved tunet på Sæter er restaurert, og fremstår som en viktig del av kulturlandskapet. Det ble funnet flere arter av lav på veggene ved undersøkelsene i 2018. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 05.07.2018.

Forord

Revisjon av skjøtselsplanen for to slåttemarkslokaliteter på Sæter i Oppdal kommune er utført av Bioreg AS på oppdrag fra Oppdal kommune. Skjøtselsplanen gir faglig funderte anbefalinger for restaurering og skjøtsel av den trua naturtypen slåttemark, og er i samsvar med handlingsplanen for Utvalgt naturtype slåttemark. Den baserer seg på feltbefaring og intervjuer med grunneieren.

Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første del gir en kort beskrivelse av slåttemark i Midt-Norge, og er utarbeidet av NIBIO. Andre del er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelse av konkrete restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokalitetene. Denne er utarbeidet av Bioreg AS.

Som vedlegg finnes en beskrivelse av de verdifulle naturtypene som inngår i drifta. Den genererer i hovedsak informasjon rettet mot forvaltningen, inkludert søkbare egenskaper for området i Miljødirektoratets naturbase. Til oppdraget på Sæter, hørte også nykartlegging av eventuelle andre slåttemarkslokaliteter på innmarka. Dette, sammen med oppdeling av en av de allerede eksisterende lokalitetene, nemlig Små-åkran, førte til at det totale antallet lokaliteter med slåttemark på Sæter nå er fem. Samtidig ble verdien av en av de tidligere lokalitetene Ner-resta nedjustert til Viktig – B. Også en av de nyopprettede lokalitetene, Næpretsfaret, fikk denne verdien, mens lokalitetene Rasket og Halvardåkeren, Små-åkran og Ekra og Dalen, alle fikk verdien Svært viktig – A.

Til skjøtselsplanen følger et veiledningshefte¹ om slåttemark utarbeidet av Miljødirektoratet, samt Bondens kulturmarksflora for Midt-Norge utarbeidet av Bolette Bele og Ann Norderhaug, NIBIO.

Bioreg AS takker med dette grunneier Arnvid Sæther for velvilje, godt samarbeid og god mottagelse i forbindelse med feltarbeidet sommeren 2018. Også oppdragsgiver Oppdal kommune v/ Jenny Kristin Heggvold takkes for velvilje og godt samarbeid om oppdraget!

Åneset 01.11.2018

Finn Oldervik

Åneset 01.11.2018

Åshild Hasvik

Markabygda 01.11.2018

Solfrid Helene Lien Langmo

¹ For sesongen 2018 finnes dette som utkast

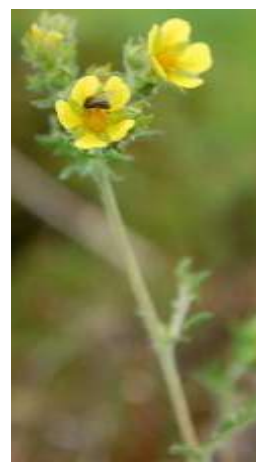
Innhold

Forord	4
1 Slåttemark i Midt-Norge	6
2 Skjøtselsplan for fem lokaliteter på Sæter, Klevgardene, Oppdal kommune.	8
2.1 Innledning	9
2.2 Hensyn og prioriteringer	10
2.3 Tradisjonell og nåværende drift	11
2.4 Aktuelle erfaringer med skjøtselen	12
2.5 Artsmangfold og eventuelle observerte endringer	13
2.6 Evaluering/vurdering av skjøtselen Små-åkran og Ner-Resta	14
2.7 Mål for verdifull slåttemark	16
2.8 Restaureringstiltak (engangstiltak eller tiltak som gjennomføres over en avgrensa periode)	16
2.9 Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)	17
2.9.1 Slått	17
2.9.2 Beiting	18
2.9.3 Andre aktuelle skjøtselstiltak	18
2.9.4 Skjøtselkart	19
2.10 Oppfølging av skjøtselsplanen	19
2.11 Bilder fra lokalitetene	20
2.11.1 Små-åkran	20
2.11.2 Næpretsfaret	23
2.11.3 Ekra og Dalen	24
2.11.4 Rasket og Halvardåkern	25
2.11.5 Ner-resta	28
2.12 Kilder	30
Vedlegg 1 Lokalitetsbeskrivelser i Naturbase	31
BN00092308 Klevgardene: Sæter, Små-åkran	31
BN00092312 Klevgardene: Sæter, Ner-resta	33
Klevgardene: Sæter, Næpretsfaret	35
Klevgardene: Sæter, Rasket og Halvardåkern	38
Klevgardene: Sæter, Ekra og Dalen	40
Vedlegg 2 Artslister	43
BN00092308 Klevgardene: Sæter, Små-åkran	43
BN00092312 Klevgardene: Sæter, Ner-resta	46
Klevgardene: Sæter, Næpretsfaret	47
Klevgardene: Sæter, Rasket og Halvardåkern	48
Klevgardene: Sæter, Ekra og Dalen	50
Vedlegg 3, Intervju med grunneier	53
Vedlegg 4, Tiltakslogg, grunneiers notater	56
Vedlegg 5 Overvåkning, log	60

1 Slåttemark i Midt-Norge

Tradisjonelle slåttemarker er arealer i innmark og utmark som ble slått regelmessig og forholdsvis seint i sesongen. Slåttetidspunktene varierte lokalt i forhold til hvor slåttemarkene lå og etter typen slåttemark. Slåttemarkene domineres av ville plantearter, og de er ofte urterike. Derfor blir de gjerne kalt blomsterenger. Artssammensetningen i slåttemarkene varierer mye på grunn av jordsmonn, høyde over havet m.m. Etter fuktighetsforholdene skilles det mellom tørreng, friskeng og fukteng.

I tørrengene er lavvokste gras og urter vanlige, slik som gulaks, gjeldkarve, vill-løk, gulmaure, blåklokke, engfiol, smalkjempe, kattefot, tiriltunge, blåknapp, legeveronika, stemorsblom og øyentrøst. Områder med kalkholdig jordsmonn får i tillegg inn arter som vill-lin, jåblom, rundskolm, flekkmure, sølvmure og lodnerubblom. I seterregionen finnes også setermjelt, hvitkurle, rublom-arter og søte-arter. Flere av disse er på rødlista over trua arter.

I de tørre engene vokser det lave gras og urter, blant anna kattefot (i midten). På de arealene hvor grunnen er litt kalkholdig, kommer også sølvmure inn (t.h.). Alle foto: Bolette Bele/NIBIO.

Friskengene (dvs. litt fuktigere enger) er prega av et tett grasteppe med bl.a. engkvein og rødsvingel og halvgras som bleikstarr og engfrytle. Her finnes i tillegg mange urter, slik som småengkall, ryllik, blåklokke, gulmaure, rødknapp, prestekrage, karve, gjeldkarve, engsyre, hvitkløver, tepperot, følblom, engsoleie, øyentrøst, rødkløver, hvitmaure, nattfiol-arter, blåknapp, tveskjeggveronika, legeveronika og engsoleie.

Frisk, fattig slåttemark i Stjørdal. Dette er den vanligste slåttemarkstypen i regionen. Her vokser grasarter som gulaks (i midten), engkvein og rødsvingel sammen med urter som prestekrage, karve (til høyre), engsyre, hvitkløver og blåklokke. Alle foto: Bolette Bele/NIBIO.

Ved kysten (spesielt i Møre og Romsdal) kan også jordnøtt og solblom inngå i slåttemarkene. I kalkholdige områder er friskengene ofte prega av graset dunhavre. Her kan det i tillegg vokse hjertegras, stortveblad, brudespore, bakkesøte, marinøkkel, jåblom, storblåfjær, flekkmure, vill-løk og nyresoleie. Ved kysten kan man dessuten finne bleiksøte, og i fjellet vokser ofte urter som svarttopp, fjelltistel, setermjelt, reinmjelt, flekkmure, hvitkurle, fjellnøkleblom, fjellbakkestjerne og snøsøte i slik kulturmark. Flere av disse er på den norske rødlista.

Fuktengene har gjerne en høyere vegetasjon med store gras som sølvbunke. Her vokser også bekkeblom, enghumleblom, krypsøleie og hanekam.

I slåttemarker nær fjellet, slik som på fjellgardene i Sunndal, kan man finne arter som fjellmarinøkkel (i midten) og fjelltistel (til høyre). Begge disse artene er mest vanlige på noe kalkholdig. Alle foto: Bolette Bele/NIBIO.

Slåttemarker med spredte trær som ble styvet (lauvet) til fôr kalles lauvenger. Lauvenger finnes både i lavlandet og i høgereliggende områder i Midt-Norge. Spesielt i fjordene på Nordmøre finnes gode eksempler på denne kulturmarkstypen. Områder med hassel ble tidligere ofte stelt for å sikre best mulig avkastning, både av nøtter og materiale brukt til tønnebånd og flettearbeid. For skjøtsel og restaurering av styvingstrær se Miljødirektorates egen veileder for dette.

Tradisjonelle slåttemarker har blitt svært sjeldne og det er derfor spesielt viktig at de gjenværende slåttemarkene holdes i hevd på tradisjonelt vis. Slike områder bør slås seint og etter at de fleste plantene har blomstra av og satt frø. Følg helst den lokale tradisjonen for slåttetidspunkt om den er kjent. Man må ikke gjødsle og bruke tunge maskiner på slike arealer. Høyet må fjernes for å unngå næringstilførsel. Høstbeiting og ofte også en kort periode med vårbeiting var vanlig i slåttemarkene i regionen, men tradisjonene for dette varierte. Spesielt forsiktig må man være med vårbeiting av sau på arealer med rik vårflora (for eksempel der det er forekomster av orkideer).

Generelle restaurerings- og skjøtselstiltak er omtalt i mer detalj i veiledningsheftet, og konkrete råd for skjøtsel av din lokalitet beskrives i denne skjøtelsesplanen. Nærmere omtale av ulike plantearter fra engene finnes i Bondens kulturmarksflora for Midt-Norge (Bele & Norderhaug 2008). Mye av denne teksten om slåttemark er hentet fra den.

2 Skjøtselsplan for fem lokaliteter på Sæter, Klevgardene, Oppdal kommune.

GRUNNEIER:	ANSVAR SKJØTSEL:	LOKALITET	VERDI I NATURBASE ² :			
Arnvid Sæther	Arnvid	Klevgardene: Sæter, Små-åkran	Svært viktig – A			
	Sæther	Klevgardene: Sæter, Ner-resta	Viktig – B			
		Klevgardene: Sæter, Næpretsfaret	Viktig – B			
		Klevgardene: Sæter, Rasket og Halvardåkeren	Svært viktig – A			
		Klevgardene: Sæter, Ekra og Dalen	Svært viktig – A			
DATO UTARBEIDING AV 1.SKJØTSELSPLAN: 04.01.2012			DATO BEFARING (1.SKJ.PL.): 25.09.2010 og 16.07.2011			
DATO REVIDERING: 01.11.2018			DATO BEFARING (REVIDERING): 05.07. og 23.08.2018			
KONTAKT MED GRUNNEIER/BRUKER (TELEFON, BEFARING, EPOST MM):						
05.07.2018 – Intervju med grunneier i forbindelse med revisjon av skjøtselsplan						
1.SKJØTSELSPLAN UTFORMET AV: Øystein Folden og Finn Oldervik					FIRMA:	
REVIDERT UTGAVE UTFORMET AV: Solfrid Helene Lien Langmo, Åshild Hasvik og Finn Oldervik					Bioreg AS	
UTM SONE LOKALITET(ER): 32	LOKALITETSNAVN:	NORD:	ØST:	GNR./BNR.:	AREAL (DAA)	
NATURBASE-ID:						
BN00092308	Klevgardene: Sæter, Små-åkran	6939045	509959	142/1	2,1	
BN00092313	Klevgardene: Sæter, Ner-resta	6939145	510050	142/1	1,1	
Ny i Naturbase	Klevgardene: Sæter, Næpretsfaret	6939068	508932	142/1	0,8	
Ny i Naturbase	Klevgardene: Sæter, Rasket og Halvardåkern	6939094	510002	142/1	4,5	
Ny i Naturbase	Klevgardene: Sæter, Ekra og Dalen	6939049	510063	142/1	1,4	
NÅVÆRENDE AREAL PÅ SKJØTSELSPLAN-/NATURBASE LOKALITETER:		DEL AV VERNEOMRÅDE:		DEL AV UTVALGT KULTURLANDSKAP:		
9,9		Nei		Ja		
AREAL (ETTER EVENTUELT RESTAURERING):		HVILKET VERN:		Klevgardene-Sliper-Detli-området		
9,9		-				

² Verdisettingen er definert etter DN Håndbok 13 (Direktoratet for naturforvaltning 2007), og faktaark for slåttemark, utformet av Ellen Svalheim (Svalheim 2014).

2.1 Innledning

Garden Sæter er en del av Klevgardene, som ligger i ei bratt, sørvendt og solrik li ovenfor riksvei 70, på toppen av Gråura i Oppdal kommune i Trøndelag fylke. Gardene som er omtalt som Klevgardene, ligger helt på grensa mot Sunndal kommune i Møre og Romsdal fylke. Fra gammelt av går den gamle ferdselsvegen mellom Sunndal og Oppdal gjennom grenda. Klevgardene ligger ifølge Moen (1998) trolig i mellomboreal vegetasjonssone (MB) nær grensa til sørboreal (SB), og i overgangsseksjon mellom oseaniske og kontinentale vegetasjonsseksjoner (OC). Berggrunnen i området er ganske rik, og består for det meste av kalkstein/dolomitt og sandstein.

Så godt som alle brukene på Klevgardene drives i dag etter økologiske prinsipper. Lang og kontinuerlig brukshistorikk med slått og beite, har skapt et helhetlig, intakt kulturlandskap, der både biologiske og kulturhistoriske verdier er ivaretatt, og kombinert med moderne gardsdrift. Rundt husene finnes en blanding av intensivt utnyttede enger, beite- og slåttemark, samt grunnlendte områder med tynt jordsmonn. Både utmarks- og innmarksbeite er fremdeles en viktig ressurs, og selv om brukene og setrene i dag er adskilt av skog, finnes det også her fremdeles betydelige verdier i form av hagemark og beiteskog. Dette, sammen med den rike berggrunnen og høye solinnstrålingen danner slik grunnlag for et svært variert og rikt kulturlandskap, med stort mangfold av arter fra mange artsgrupper. Fra 2018 er de en del av det utvalgte kulturlandskapet Klevgardene-Sliper-Detli.

Figur 2. Kartet viser tidligere registrerte slåttemarkslokaliteter på Sæter markert med grønt. I tillegg finnes en registrering av en fossesprutsone ved Svorundafallet øst for garden. De nye lokalitetene er markert med rød omramming. De største endringene er gjort i lokaliteten BN00092308 Klevgardene: Sæter, Små-åkran. Denne er delt opp i tre nye lokaliteter, i tillegg til at et større areal er inkludert i nord (Rasket). Alle disse arealene er å regne som slåttemark, og delvis av høy verdi. Kartet er utarbeidet i QGis med kartgrunnlag © Kartverket og Norge Digitalt.

Det har tidligere vært utført mange undersøkelser av ulike artsgrupper i kulturlandskapet på Klevgardene, blant annet av karplanter og beitemarksopp (Gaarder & Jordal, 1995) i forbindelse med undersøkelser av biologisk mangfold på økologisk drevne bruk, og av Sterten (2001) i forbindelse med vegetasjonskartlegging og skjøtelsesplan for Klevgardene - Sliper- Detli - området. Senere ble området undersøkt av Bioreg AS i forbindelse med utarbeidelse av skjøtelsesplaner for slåttemarken i 2010 og 2011 (Oldervik & Folden 2012), og av Vatne (2014) som et ledd i oppfølging av slåttemarken med skjøtelsesplan i Oppdal kommune.

I forbindelse med revisjon av skjøtelsesplanene fra 2012 på Sæter, ble det ytret ønske om at også flere arealer på garden skulle undersøkes med tanke på verdifull slåttemark. Grunneier mente at enkelte arealer som til nå ikke har vært inkludert i noen slåttemarkslokaliteter, hadde tilsvarende driftshistorikk og artsmangfold som arealer som allerede var definert som slåttemark. Med dette som bakgrunn ble det meste av innmarka nedenfor veien befart 5. juli samt at en supplerende undersøkelse ble utført 23. august. Den siste undersøkelsen ble utført fordi mange av arealene var slått i juli, samt at en på samme tid kunne se etter beitemarksopp. De to undersøkelsene resulterte i en videreføring av lokaliteten Ner-resta, mens lokaliteten Små-åkran ble delt opp i flere del-lokaliteter. Også noen nye lokaliteter ble opprettet, slik at det til sammen ble fem slåttemarkslokaliteter på Sæter. For oversikt, se fig. 3.

2.2 Hensyn og prioriteringer

Under finnes en oversikt over hensyn og prioriteringer av skjøtselstiltak i forhold til skjøtelsesplanen, spesielle hensyn i forhold til enkeltarter/artsgrupper, samt bakgrunn for prioriteringene.

På Sæter er det, etter revisjonen, i alt fem lokaliteter med slåttemark. Alle lokalitetene har i dag tilfredsstillende skjøtsel, og det videre skjøtelsarbeidet vil for det meste bestå i en videreføring av skjøtselstiltak som allerede er godt innarbeidet hos brukeren. I tillegg til arbeidet med høyet, vil skjøtelsen bestå i å holde kantsonene åpne (fortsatt tynning av lauvoppslag). Enkelte steder kan det med fordel også fjernes noe mer lauvskog.

I kantsonene innenfor enkelte lokaliteter finnes en del høgvekst arter som tyrihjel, stornesle og mjødur. Det er en fordel om disse forhindres fra å spre seg inn på slåtteenene. For å hindre at de sprer seg ytterligere bør kantsonene skjøttes med slått. Vedlikehold av kantsoner er en kontinuerlig prosess, og arealer som bør prioriteres i løpet av de nærmeste årene, finnes i første rekke på Rasket, rundt Små-åkran og Dalen (særlig sørsida).

I ekstremt tørre år åpnes det for at lokalitetene på Sæter kan slås tidligere enn 10. juli, da høyet fra slåttemarkene er en viktig del av fôrgrunnlaget på garden. Sommeren 2018 var ekstremt tørr i Trøndelag, og gras på alle lokalitetene på Sæter var klart for slått, og til dels også dødt ved besøket 05.07.2018.

Generelt er det en fordel om slåttemarkene på Sæter ikke slås i samme rekkefølge hvert år.

Lokalitetene på Sæter er som nevnt artsrike, og det gjelder flere artsgrupper. Med tanke på **insekter** er det generelt en fordel om lokalitetene slås seint i juli/først i august. Det er også en stor fordel om plantene i veikanter og andre artsrike områder utenfor slåttemarkene gis mulighet til å sette frø før de slås eller beites. Samtidig er det som nevnt også viktig at i alle fall kantsoner innenfor og inntil engene hindres fra å gro til med nitrofil vegetasjon. Enkelte steder i kulturlandskapet, som i kantsoner rundt enger, kan hauger med kvist bidra til verdifulle skjulesteder for insekter og dyr. Kvisthaugene bør imidlertid plasseres slik at de ikke medfører at engene blir gjødslet under forråtningsprosessen.

Av hensyn til **beitemarksopp** er det viktig at avlinga så langt som mulig fjernes fra engene, samt at det ikke brukes kunstgjødsel eller beitepusser.

2.3 Tradisjonell og nåværende drift

Sæter nevnes ifølge Høgset (2001) for første gang i skriftlige kilder i ei bygselliste fra 1611. Den blir da, og senere utover 16- og 1700-tallet, kalt for Slipersæter, noe som må bety at den i en lengre periode har fungert som sæter for en eller flere av brukene på garden Sliper som ligger noe lenger øst (nærmere Lønset). Fra en offentlig taksering fra ca. 1855 får vi vite at det hørte 28 mål med åker og dyrka eng til garden. Dessuten var det hele 150 mål med natureng i tillegg til enga på setervollen. Ti år seinere får vi vite at garden fødte 2 hester, 15 kyr, 21 sauer og 1 gris, noe som må regnes som en stor buskap relativt sett og sammenlignet med de andre Klevgardene. Garden har vært i sammenhengende drift i alle år, - bare i årene 1998 til 2000 ble den forpaktet bort (Høgset 2001).

Driften på lokalitetene har variert en del opp gjennom tidene. Små-åkran var under siste krig benyttet til dyrking av hvete. På Ner-resta har bare øvre deler av lokaliteten vært slått over en lengre periode. Den nedre delen har stort sett bare blitt beita, men er slått de senere årene. Også arealene på Rasket og Næpretsfaret bærer preg av tidligere tiders åkerbruk, men det er grunn til å tro at også dette ligger ganske langt bak i tid. Flyfoto fra 50-60-tallet viser at disse arealene var benyttet til slåtteeng.

Garden la om til økologisk drift så tidlig som i 1980. Fra 1959 til 1980 ble det brukt litt kunstgjødsel i tillegg til husdyrgjødsel. Før 1959 ble det ikke brukt kunstgjødsel. Det er aldri brukt sprøytemidler. Slåttemarkene er pløyd et par ganger siden 1980. De mindre slåttearealene lenger fra gardshusene blir gjødsla noe med husdyrgjødsel, og slått sent. Det blir lagt stor vekt på kantslått, siden det er der artsmangfoldet er størst. Innslaget av disse urtene i foret gir god dyrehelse. Husdyra på garden er sida trønder-/nordlandsfe. Disse går på fjellet om sommeren, og beiter engene på garden i tillegg til skogen rundt i september.

Etter at lokalitetene Små-åkran og Ner-resta fikk skjøtelsplan i 2011, er de skjøttet med sein slått og uten gjødsling. Slåtten har som regel funnet sted i starten av august, og utføres med tohjuls slåmaskin, rive og bakketraktor. I 2014/2015 ble det ryddet i kantsonene rundt lokalitetene. For det meste bestod dette i fjerning av lauvoppslag, som i partier var ganske tette. Det er også spor etter rydding i andre kantsoner rundt omkring på garden, trolig utført omtrent i samme periode.

De andre arealene som nå er inkludert i de nye avgrensningene, er stort sett skjøttet på samme måte. Her har slåttetidspunktet til nå vært tidligere enn arealene som inngikk i den gamle skjøtelsplanen. Arealene har likevel slåttemarkspreg og stort artsmangfold, samt at det ved besøk høsten 2018 ble registrert en del arter av beitemarksopp på alle de nye arealene. Dette inkluderer også noen få rødlistede arter.

Figur 3. Engene på Halvardåkern har jevn slåttemarksstruktur og stort artsmangfold. Prestekrage, småengkall, harerug, gulaks og gjeldkarve var blant artene som dominerte her. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 05.07.2018.

2.4 Aktuelle erfaringer med skjøtselen

Under en samtale med grunneier Arnvid Sæther den 5. juli 2018 kom han med verdifulle innspill og nyttige tips til hvordan skjøtselsplanen kunne tilpasses bruket på Sæter. Disse er oppsummert i dette avsnittet, sammen med en oppsummering av de tiltakene som er gjort, og den effekten de ser ut til å ha hatt på artsmangfoldet. Skjøtselen på Sæter er utført etter skjøtselsplanen slik den foreligger, og det er ikke gjennomført tiltak som ikke står i planen. Dette har hatt en positiv effekt på artsmangfoldet. I stor grad er målene fra eksisterende skjøtselsplan oppnådd. Det gjenstår imidlertid noe rydding i enkelte kantsoner (jf. fig 4), samt at slått i kantsoner bør prioriteres også fremover. Disse bør slås seint.

Slåtten

Grunneier anser ikke slåtten på Sæter som særlig krevende, men dette er naturlig nok mer tidkrevende enn mye annet arbeid. Lokalitetene som omfattes av den forrige planen, slås for det meste samtidig. 2018 var et ekstremt tørt år på Klevgardene. Det ble i den forbindelse ytret ønske om at slåtten på lokalitetene i slike ekstreme år kan starte noe tidligere, da avlingene på disse lokalitetene er en viktig del av forgrunnlaget på garden.

Slåtten på Sæter ser ut til å være utført stort sett i tråd med skjøtselsplanen. Det later ikke til at slått av kantsoner er prioritert, noe også Vatne (2014) påpeker. Videre påpeker Vatne at det er vanskelig å avgjøre etter ett besøk, om kantsonene kan holdes åpne bare ved beiting om høsten. Etter besøket i 2018, ser det ut til at en god del av kantsonene har så å si uforandret artsmangfold mellom 2011 og 2018, noe som tilsier at beitet fungerer godt, og at slått i kantsonene ikke ser ut til å være nødvendig hvert år, men heller hvert 2. eller 3. år. En bør imidlertid vært obs på spredning av høgvokste arter som tyrihjelme og nesler, som kan konkurrere ut den lavvokste, lyselskende naturengvegetasjonen som er med å gjøre artsmangfoldet på Sæter så rikt som det er. Om en ser at slike arter sprer seg, bør en prioritere slått i disse kantsonene. Særlig innenfor den nyopprettede lokaliteten Rasket og Halvardåkern finnes mange kantsoner. Om det skal slås kantsoner på Sæter, er disse blant de som bør

prioriteres for slått. Dette bør gjøres med ljà. Her kan kantsonene med fordel slås hvert år. Etter slått kan gjerne graset spres i lokaliteten og bakketørkes før det fjernes. Dette kan bidra til frøspredning av arter fra kantene i slåtteenga.

Beiting

På Sæter beites det meste av arealet, både innenfor og utenfor slåtteengene i 2-3 uker om høsten med ca. 50 storfe av typen sida trønder og nordlandsfe. Dette er etter at dyra har gått hele sommeren i utmarka. Det er positivt at slåtteengene og kantsonene beites sammen.

Rydding og restaurering

På Sæter var det ved utarbeidelse av skjøtselsplanen i 2011, stort sett bare snakk om mindre bruksendringer for arealene sammenlignet med tidligere. Den største endringen var slåttetidspunktet. Rundt de fleste av lokalitetene ble det derfor tilrådd fjerning av en del busker, kratt og trær, noe som i stor grad er utført. Rundt de nye arealene som inkluderes i skjøtselsplanen fra og med 2018, er det fremdeles ryddebehov i kantene. Også rundt Små-åkran og mellom engflekkeene her kan det med fordel tynnes ytterligere. Ellers finnes det enkelte einerbusker inne på noen av lokalitetene som med fordel kan fjernes, eventuelt hindres i å spre seg. Grunneier synes ikke å ha observert særlig endring i arts-sammensetning innenfor lokalitetene, og ved besøket i 2018 virket det å være en jevn fordeling av artene - også i kantsonene.

I en del av kantsonene rundt og innenfor lokalitetene, blant annet rundt Ner-Resta, sørvest for Små-åkran og innenfor lokaliteten Rasket finnes vegetasjon dominert av høgstauder. Disse bør ikke få anledning til å spre seg inn på lokalitetene, og bør som nevnt slås. Det kan derfor være en fordel både her, og også ellers i kulturlandskapet, om kantsonene rundt slåttemarkene også slås og beites. På et lite areal vest i Små-åkran tilrås det to slåtter noen år. Arealet ligger slik til at det utsettes for noe avrenning av gjødsel fra engene ovenfor.

Grunneier la også til at tilskudd for gjennomføring og veiledning i forbindelse med revidering er av betydning for at skjøtselen gjennomføres. Han trekker fram at det blir mer attraktivt med økt areal som defineres som slåttemark. Han ser det som sannsynlig at skjøtselen vil fortsette i den neste 5-årsperioden, og også videre etter dette.

2.5 Artsmangfold og eventuelle observerte endringer

2018 var et svært tørt år, og ved besøket 05.07.2018, var det meste helt brunsvidd, noe som til en viss grad vanskeliggjorde artskartleggingen på Sæter. Ved undersøkelsene i 2010/2011, ble følgende tyngdepunktarter for semi-naturlig eng (liste brukt i verdisetting av lokalitetene i tråd med faktaark i DN Håndbok 13) registrert på Sæter:

Blåklokke, dunkjempe, gulaks, hvitmaure, legeveronika, prestekrage, rødknapp, skogmarihand, små-engkall og sølvmure. I tillegg fantes det i beskrivelsen av den gamle lokaliteten Små-åkran en lang liste med beitemarksopp, som papegøyevokssopp, skjør vokssopp, beiterødspore og rombesporet rødspore (VU). En kjenner ikke til om registreringene ligger utenfor eller innenfor dagens lokaliteter, da presisjonen er forholdsvis lav (70 m).

I 2018 ble følgende tyngdepunktarter for semi-naturlig eng (liste brukt i verdisetting av lokalitetene i tråd med faktaark i DN Håndbok 13) registrert på Sæter:

Bakkemynte, blåklokke, brudespore, dunkjempe, gjeldkarve, gulaks, harerug, hvitmaure, jonsokkoll, katterot, kjerteløyentrøst, marinøkkel, prestekrage, rødknapp, skogmarihand, småengkall, småsmelle, sølvmure, vill-løk og vill-lin. I tillegg ble det registrert noen få arter av beitemarksopp, blant annet melrødspore (NT), mørkskjellet vokssopp (VU) og lutvokssopp (NT), samt noen ubestemte arter av

rødsporer (*Entoloma*). Det er grunn til å tro at det kan finnes mer beitemarksopp her, inkludert rødlistede og sjeldne arter.

Generelt bærer arts mangfoldet på Sæter preg av langvarig hevd med beite og slått. De fleste lokalitetene hadde jevn artsfordeling og en godt etablert slåttemarksstruktur ved besøket i 2018. Under er en kort oppsummering av lokalitetene slik de nå fremstår, og eventuelle observerbare endringer fra 2011.

Næpretsfaret ble inkludert i skjøtselsplanen i 2018. Lokaliteten har, sammenlignet med de andre lokalitetene, relativt store variasjoner av grunnlendte partier og arealer med dypere jordsmonn, det er i første rekke kantsonene og de grunnlendte partiene som har stort arts mangfold.

Små-åkran (slik lokaliteten er avgrenset etter revisjon) har forholdsvis jevn slåttemarksstruktur i engene, samt en del kantkratt og kantsoner med høyt arts mangfold. Krattene bidrar til viktige skjulesteder for dyr og insekter. Artslista fra enga inneholder flere karakterarter nå, sammenlignet med i 2011.

Også på **Ner-resta** er det forholdsvis store forskjeller i arts mangfold mellom øvre og nedre deler av lokaliteten. Forskjellen ser uansett ut til å være mindre enn i 2011. Artslista fra enga inneholder flere karakterarter nå, sammenlignet med i 2011.

Lokaliteten **Rasket** er svært bratt, men består av små avsatser i berget med dypere jordsmonn. De største verdiene er mest sannsynlig knyttet til kantsonene og kantene av engene. Her er lokalitetens topografi likevel med å bidra til at artene i kantene lett kan spre seg til hele arealet.

Halvardåkeren, som henger sammen med Rasket, har godt utviklet slåttemarksstruktur og en jevn fordeling av arter. Her var også artslista samlet sett lengst, og den fremstår som den best utviklede slåtteeenga på Sæter. Denne enga var tidligere en del av lokaliteten Små-åkran. Artslista fra enga inneholder flere karakterarter nå, sammenlignet med i 2011.

Ekra og Dalen har også jevn struktur og mange tyngdepunktarter for semi-naturlig eng. Særlig Dalen er imidlertid noe preget av skyggevirksomhet av skogen i sør.

For fullstendige arts lister fra den enkelte lokalitet, vises det til **vedlegg 2**.

Oldervik & Folden (2012) omtaler Sæter som rik på sommerfugler, noe som også var tilfelle i 2018. Mange vanlige arter ble registrert ved besøket i 2018, i tillegg til den mer sjeldne arten alvesmyger (EN), en art som stort sett er å finne på Østlandet, men som også har noen spredte funn nord til Sunndal og Åndalsnes (se fig 19 og 20).

2.6 Evaluerings/vurdering av skjøtselen Små-åkran og Ner-resta

OPPSUMMERENDE VURDERING	I HØY GRAD	IMIDDELS GRAD	I LITEN GRAD
Har skjøtselen vært tilfredsstillende for å oppnå målene, jf. skjøtselsplanen som nå revideres?	X		
Bør skjøtselen endres for neste skjøtselsplanperiode (neste 5 år)?		X	
Er det realistisk at lokaliteten holdes i hevd de neste 5 åra?	X		

Begrunnelse:

- Skjøtselen på Sæter er på mange måter tilfredsstillende. De arealene som har hatt skjøtselsplan fra tidligere, har lite behov for endring i skjøtsel. Artene i engene ser ut til å spre seg, også ut i kantene av engene, og slåttemarksstrukturen later til å være gjenvunnet/forbedret på flere enger. Det er særlig i de nye arealene at skjøtselen må justeres noe, derfor er det satt til middels grad for endring av skjøtsel i tabellen over.

- Alle areal som skal inn i skjøtselsplanen bør skjøttes med sein slått og etterbeite. De skal ikke gjødsles, pløying eller pusses med beitepusser.
- Det bør åpnes for muligheter for å slå tidligere enn 10. juli i ekstremt tørre år (som i 2018), utenom dette er det liten grunn til å endre skjøtselen på Sæter i særlig grad.
- Et areal opp mot engene nordvest for Små-åkran kan med fordel slås to ganger. Her dominerer nitrofil vegetasjon som bør holdes nede..
- Et par av kvisthaugene i arealet mellom Rasket og Halvardåkern kan fjernes, da de i dag er plassert slik at de kan bidra til oppgjødsling av enga.
- På Ner-resta er det en fordel om graset fra den øvre delen av enga, spres utover ved tørking. Dette vil fremme frøspredning av arter nedover i enga.
- Det vil være et kontinuerlig behov for tynning i kantsonene slik at disse ikke vokser til igjen. Det er også et større behov for rydding av kantsoner i de områdene som inkluderes i skjøtselsplanen fra og med 2018.
- Videre kan noen flere einerkratt inne i slåtteengene med fordel fjernes.
- Enkelte økologiske faktorer kan med fordel få et noe økt fokus i forbindelse med skjøtselen.
 - Som tidligere nevnt bør insekter prioriteres også i det videre arbeidet på Sæter. Det er en stor fordel at lokalitetene som er inkludert i planen slås seint i juli/først i august. Det er også en stor fordel om plantene i veikanter og andre artsrike områder utenfor slåttemarkene gis mulighet til å sette frø før de slås og/eller beites.
 - Også fremover kan lokalitetene med fordel undersøkes for beitemarksopp. Det har i mange tilfeller vist seg at mange arter sopp ikke fruktiserer hvert år, slik at overvåkning over flere år kan gi et riktigere bilde av hvilke arter som finnes, enn kun én kartlegging.

2.7 Mål for verdifull slåttemark

HOVEDMÅL FOR LOKALITETENE: - Slåttemarkene skal holdes i god hevd med årlig slått og fjerning av høy etter tørking på bakken eller eventuelt hesjing om dette blir aktuelt. Verdien av lokalitetene skal opprettholdes, eller aller helst økes ved at populasjoner av ev rødlistearter, som f.eks. av beitemarksopp og andre gode karakterarter for semi-naturlig eng skal holdes på dagens nivå, eller økes. - Det er også et mål at slåttemarkene skal beholde den typiske slåttemarksstrukturen de for det meste har nå, eller at den gjenvinnes der denne er noe svakere grunnet tidligere pløying. - Slåttemarkene skal ligge i et åpent landskap og kantsoner skal ikke skygges ut av skog og kratt. - Slåttemarkene bør ikke gjødsles eller pløyes, og det skal ikke brukes beitepusser. - Uttransport av tørt høy bør gjøres med lettere kjøretøy som lett traktor.
EVENTUELLE SPESIFIKKE MÅL FOR DELOMRÅDER: - Kantsonene rundt Små-åkran, Dalen og til dels Halvardåkeren tynnes ytterligere for å unngå at trærne tar næringen fra slåttemarka. - Det er generelt viktig at alle kantsoner fremdeles slås godt og ryddes for renninger. Dette er et kontinuerlig arbeid. I tillegg er kantsonene på Sæter en viktig del av beitegrunnlaget. - Slåttemarksstrukturen forbedres på de delene av Ner-resta, Dalen, Små-åkran og Næpretsfaret der denne i dag er noe svak. - Øvre deler av kantsonen på den vestligste av Små-åkran slås to ganger per sesong.
TILSTANDSMÅL FOR ENKELTE AV ARTENE: - Artsmangfoldet i slåttemarkene skal opprettholdes eller utvides jf. artslistene i vedlegg 2. - Populasjoner av artene i lista over tyngdepunktarter skal opprettholdes. - Populasjoner av eventuelle rødlistearter som skulle dukke opp skal opprettholdes eller helst utvides.

2.8 Restaureringstiltak (engangstiltak eller tiltak som gjennomføres over en avgrensa periode)

RESTAURERINGSTILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSROM (MND/uke)
Videre rydding og tynning av kantsoner. Det er et større behov for rydding av kantsoner i de områdene som inkluderes i skjøtelsplanen fra og med 2018, blant annet sør for Dalen og Næpretsfaret, i tillegg til rundt det meste av Små-åkran (her ble det tynnet noe i forrige skjøtelsperiode). Innenfor nevnte lokalitet bør det også tynnes noe mer mellom engflekene. All kjøring i forbindelse med rydding og hogst bør foregå på frossen mark. Hogstavfall fjernes fra lokalitetene og depone-res slik at det ikke oppstår en gjødselvirkning ved forråtnelsen. Enkelte kvisthauger kan med fordel finnes i kulturlandskapet.	Årlig, da dette i sum er arbeidskre- vende	Arealer merket med blått på kartet på fig 4.	Vin- ter/tidlig vår

Et mindre areal i kantsonen helt nordvest i Små-åkran kan med fordel slås to ganger. Første slått tas når artene er i begynnende blomstring. Graset fjernes umiddelbart etter slått. Andre slått tas sammen med resten av lokaliteten.	Årlig første fem år	Areal merket med gult på kartet på fig 4.	Sommer
Et par kvisthauger i området mellom Rasket og Halvardåkeren kan med fordel fjernes da de kan føre til oppgjødsling her. Om dette ikke gjøres snart, vil de vanskelig la seg fjerne.	2018/2019	Areal merket med lilla punkt i kartet på fig 4.	Høst, tidlig vinter.
På Ner-resta bør graset fra den øvre delen spres utover hele lokaliteten når det tørker. Dette vil fremme frøspredning av artene herfra, også på resten av lokaliteten.	Årlig første fem år	-	Under slått.

2.9 Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)

2.9.1 Slått

SLÅTTETILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSRUM (MND/UKU)
Slått på alle lokalitetene. Lokalitetene slås med lett traktor, tohjuls slåmaskin eller ljà. jf. beskrivelsen under. Det er viktig at slått også inkluderer kantsonene. Blant annet på Rasket, der slåttemark og mer grunnlendte arealer veksler regelmessig, er det viktig at alle kantsonene inkluderes i slått. Disse må slås med ljà. Slåttemarkene bør ikke slås i samme rekkefølge hvert år.	Årlig	Alle lokaliteter.	20. juli-10. august ³
Raking, vending og bortkjøring av høy for bruk som husdyrfôr. Det er ønskelig med minst to dagers tørking.	Årlig	Alle lokaliteter	20. juli-10. august

Generelt gjelder for skjøtselsslått (for forklaring se veiledningshefte):

- Slått bør skje etter at de fleste artene har blomstret og satt frø (som regel ikke før i siste halvdel av juli). Slåttetidspunktet vil variere fra år til år ut fra variasjoner i været og vekstsesongen. Følg derfor med på blomstring og frøsetting!
- Graset bakketørkes 2-3 dager før det fjernes fra området.
- Områdene kan slås med liten lett traktor med slåmaskin, tohjuls slåmaskin eller ljà, avhengig av bratthet. Kantklipper med senn kan også benyttes på mindre areal der det er vanskelig å komme til med maskiner.
- Ikke bruk tunge maskiner, spesielt i de fuktige partiene, som kan føre til komprimering av jorda og kjøreskader.
- Unngå bruk av kunstgjødsel, gylle eller store mengder bløt husdyrgjødsel (se veileder).

³ På Sæter åpnes det for at lokalitetene kan slås tidligere i ekstremt tørre somre. Dette fordi plantene innen 20. juli både har rukket å blomstre, sette frø og visne, og at lokalitetenes samlede areal utgjør en betydelig andel av forgrunnlaget.

2.9.2 Beiting

BEITETILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSROM (MND/UKKE)
Høstbeite. Hele garden høstbeites 2-3 uker med ca. 50 storfe (STN). Når de slippes inn på innmarka, og når de settes inn, avhenger av været.	Årlig	Hele garden	Fra to uker etter slått og utover høsten.
Vedlikehold av gjerder	Årlig ved behov	-	-

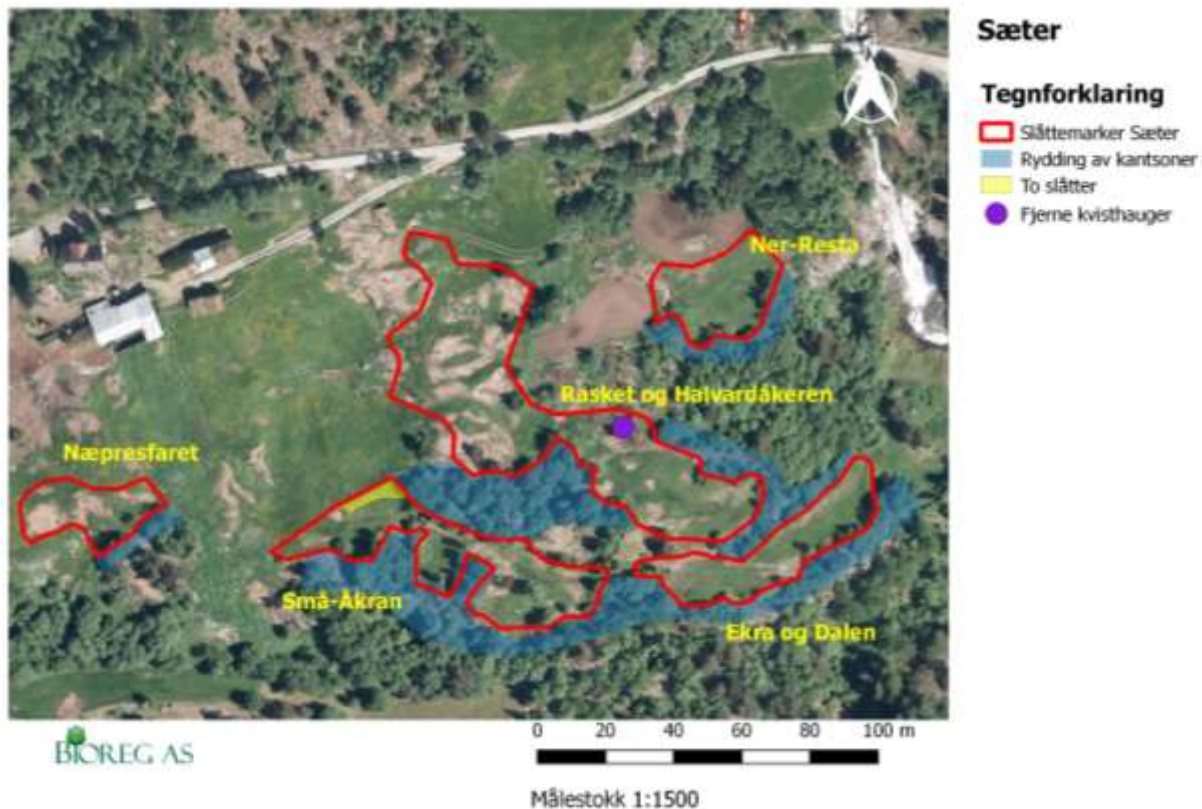
Generelt gjelder for beiting i slåttemark (for forklaring se veiledningshefte):

- Beiting er positivt for slåttemarka, og har vært tradisjon mange steder.
- Høstbeiting hindrer opphopning av daugras (som gir grønngjødsling) og letter spiringen neste vår.
- Beiting gir tråkkspor som frøplanter kan spire i.
- Hvis arealet vårbeites, blir slåttan seinere (da blomstring/frøsetting kommer seinere i gang)
- Unngå tilleggsføring inne på slåttemarka.
- Sett alltid dyrevelferden og førtilgangen i høysetet.
- Tunge storferaser bør ikke beite slåttemark (pga. fare for tråkkskader).
- Slåttemark med rik vårblomstring (f.eks. med tidligblomstrende orkideer og marinøkler) bør ikke vårbeites.
- Beit gjerne nærliggende skog, hagemark eller naturbeiter i sammenheng med slåttemarka. Det vil gi utveksling av frø og gener mellom ulike arealer.
- Isådde, fulldyrka kulturenger bør ikke beites sammen med slåttemarka, dette på grunn av fare for spredning av uønska arter inn i slåttemarka.

2.9.3 Andre aktuelle skjøtselstiltak

TILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSROM (MND/UKKE)
Fjerning av kvister og greiner på engene.	Årlig ved behov	Alle lokaliteter	Vår

2.9.4 Skjøtselskart

Figur 4. Kartet viser spesielle fokusområder som er omtalt i skjøtselsplanen. Det dreier seg for det meste om mer tynning i kantsonene (markert med blått). Et areal på Små-åkran bør slås to ganger, og er merket med gult, i tillegg til at det er ønskelig med fjerning av et par nyere kvisthauger i område markert med lilla punkt. Kartet er utarbeidet i QGIS med kartgrunnlag © Kartverket og Norge Digitalt

2.10 Oppfølging av skjøtselsplanen

NESTE REVIDERING/EVALUERES ÅR:
2024
BEHOV FOR YTTERLIGERE REGISTRERING AV SPESIFIKKE NATURTYPER OG/ELLER ARTSGRUPPER:
Lokalitetene kan med fordel undersøkes mer systematisk for beitemarksopp og særlig er dette aktuelt på Små-åkran.
GJENNOMFØRTE ELLER PÅBEGYNT TILTAK SOM ER FINANSIERT DE SISTE 5 ÅRA:
Rydding og tynning i kantsoner.
PERSON(-ER) SOM HAR ANSVAR FOR Å GJENNOMFØRE TILTAKENE I SKJØTSELSPLANEN:
Arnvid Sæther

2.11 Bilder fra lokalitetene

Vi har valgt å legge til bilder som er tatt fra samme posisjon og i samme retning som i forrige skjøtselsplan (Oldervik & Folden 2012) der hvor en har slike bilder og posisjoner. Der det har vært hensiktsmessig er bilde teksten fra forrige plan lagt inn i kursiv slik at det skal være lettere å følge med på utviklingen i lokalitetene.

2.11.1 Små-åkran

Figur 5. 32V N 6939061 Ø 509994 Bildet er fra sentralt i lokaliteten mot vest. De to nedre, vestre slåttemarkene i bakgrunnen. Folden og Oldervik (2012) påpeker at variasjonen innen denne lokaliteten er stor. Her har det i løpet av de senere årene etablert seg en del ung furu. Denne bør fjernes. Foto: Åshild Hasvik, Bioreg AS © 05.07.2018.

Figur 6. 32V N 6939055 Ø 509961 Den midtre enga og nedover slik området fremstod i 2018. Foto: Åshild Hasvik, Bioreg AS © 05.07.2018.

Figur 7. 32V N 6939072 Ø 509934 Helt øst i lokaliteten sett mot vest, finnes et areal med noe nitrofil vegetasjon opp mot enga ovenfor. Dette arealet bør slås to ganger. Det finnes også artsrike partier her. Foto: Åshild Hasvik, Bioreg AS © 05.07.2018.

Figur 8. 32V N 6939056 Ø 509957 Her ser en den midtre av engene innenfor lokaliteten. Foto: Åshild Hasvik, Bioreg AS © 05.07.2018.

Figur 9. 32V N 6939049 Ø 509986 Bildet viser de to nedre slåttemarkene i lokaliteten. Folden og Oldervik påpekte i 2011 at her var mye marikåper, noe som ikke så ut til å være tilfellet i 2018. Foto: Åshild Hasvik, Bioreg AS © 05.07.2018.

2.11.2 Næpretsfaret

Figur 10. 32V N 6939067 Ø 509847. Lokaliteten sett fra øst mot vest. Arealene opp mot gjerdet til høyre i bildet er holdt utenfor, da de var mer oppgjødslet. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 23.08.2018.

Figur 11. 32V N 6939067 Ø 509847. Den østligste bergknausen innenfor lokaliteten sett mot nordvest. Arealene med dypere jordsmonn virker noe oppgjødslet. Den mest artsrike delen av lokaliteten ligger bak fotografen. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 23.08.2018.

2.11.3 Ekra og Dalen

Figur 12. 32V N 6939049 Ø 510063. Denne lokaliteten består av to små slåtteenger som henger sammen. Her ser en skiftet som heter Ekra, og som ligger lengst mot vest av de to (sett fra øst mot vest). Noen få lauvkratt kan med fordel fjernes i sør. Legg merke til hvor tørt det var ved undersøkelsene. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 05.07.2018.

Figur 13. 32V N 6939049 Ø 510063. Her ser en østover Dalen. Artsmangfoldet i denne delen av lokaliteten er noe mer ujevnt fordelt, noe som blant annet ser ut til å ha sammenheng med skyggevirkning langs skogen sør for lokaliteten. I bakgrunnen skimtes så vidt elva Svorunda som stuper bratt utfor her, og danner en fin fossesprutsone. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 05.07.2018

2.11.4 Rasket og Halvardåkeren

Figur 14. 32 V N6939064 Ø510053. Halvardåkeren sett fra sør. Som en ser, var det veldig tørt her i 2018, og det meste av lokaliteten er da også regnet som tørreng og grunnlendt mark. Prestekrage er en av de fremtredende artene her. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 05.07.2018.

Figur 15. 32V N 6939094 Ø 510002. Arealet som forbinder Halvardåkeren med Rasket. Området er enda å regne som et restaureringsareal, men er inkludert på grunn av stor artsrikdom. Her ligger et par kvisthauger som med fordel kan fjernes. I alle fall deler av dette arealet må mest sannsynlig slås med ljå. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 05.07.2018.

Figur 16. 32V N 6939105 Ø 509966. Rasket består av mange små terrasser med dypere jordsmonn i tillegg til tørrenger og nakne berg. Her er det viktig at kantsonene slås. Dette var ikke gjort i hele lokaliteten ved besøkene i 2018. Kantsonene her er artsrike, og det er viktig å hindre dem i å gro igjen med høgvokste arter som nesler, tyrihjelmer og hundegras. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 05.07.2018.

Figur 17. 32V N 6939128 Ø 509953. Rasket sett fra sør mot nord slik den fremstod ved besøket i august 2018. Som en ser var mye av lokaliteten, inkludert en god del av kantsonene, slått. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 23.08.2018.

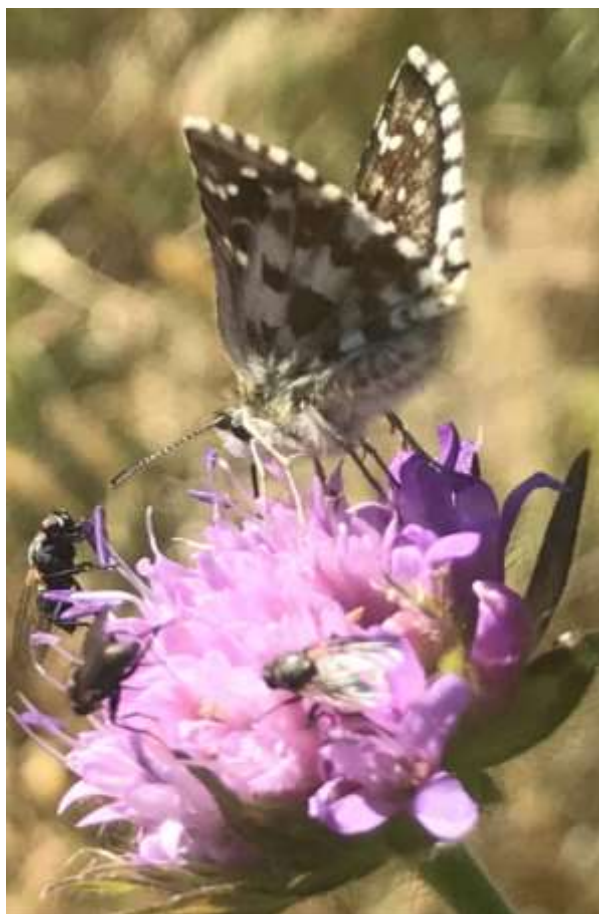
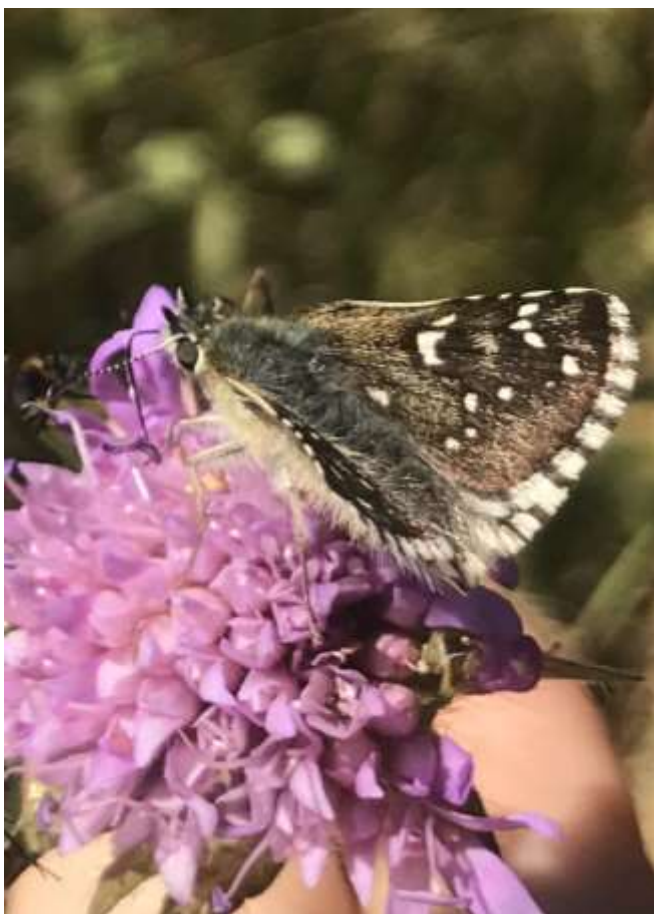

Figur 18. 32V N 6939105 Ø 509966. Bakkemynte er en av de kalkkrevende tørrengartene som finnes på Sæter. På Rasket vokste en stor bestand. Slike småvokste arter er avhengig av et åpent landskap uten høgvokst vegetasjon som over tid vil utkonkurrere dem. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 05.07.2018.

2.11.5 Ner-resta

Figur 19. 32V N 6939147 Ø 510026 Lokalteten sett fra vest mot øst slik den fremstod i 2018. Foto: Åshild Hasvik, Bioreg AS © 05.07.2018.

Figur 20. I rapporten til Folden & Oldervik (2012) var det bilder av et par vanlige arter av sommerfugler fra Ner-resta. Dette dreide seg om oransjegullvinge og engringvinge, arter som også ble registrert i 2018. I tillegg ble det registrert alvesmyger (EN) på lokaliteten. Til høyre ser en sommerfuglens overside, og til venstre ser en undersiden. Det mest karakteristiske kjennetegnet på denne arten er at de lyse feltene på sommerfuglens underside er avgrenset av en rett strek i forkant. Dette skiller den fra den nærstående arten moltesmyger som også ble observert på Klevgardene i 2018. Foto: Åshild Hasvik, Bioreg AS © 05.07.2018.

Figur 21. Bakvingen hos alvesmyger (t.v.) har et stort, hvitt felt som er avgrenset av en rett strek mot det mørke. Hos nærstående arter som moltesmyger (t.h.), er denne avgrensningen forlenget innover mot vingerota (Aarvik et al, 2009)

2.12 Kilder

- Aarvik, L., Hansen, L.O. & Kononenko, V. (2009). Norges sommerfugler. Håndbok over Norges dagsom-
merfugler og nattsvermere. Norsk entomologisk forening. Naturhistorisk museum.
- artskart.artsdatabanken.no (2017). Funndata fra J. B. Jordal, Norsk botanisk forening, Norsk entomologisk
forening, Norges sopp- og nyttevekstforbund. Nedlastet gjennom artskart 24.10.18'
- Bratli, H., Halvorsen, R., Bryn, A., Arnesen, G., Bendiksen, E., Jordal, J. B. *et al.* (2017). *Dokumentasjon av
NiN versjon 2.1 tilrettelagt for praktisk naturkartlegging i målestokk 1:5000*. Natur i Norge, Artik-
kel 8 (versjon 2.1.2).
- Bryn, A. & Ullerud, H. A. (2017). *Veileder for arealdekkende kartlegging av terrestrisk naturvariasjon etter
NiN i målestokk 1:5000 og 1:20 000*. Naturhistorisk Museum, U. i. O.
- Gaarder, G. & Jordal, J.B. (1995) *Biologisk mangfold på økologisk drevne bruk. Beitemarkssopp og plan-
ter*. Norsk senter for økologisk langbruk, Tingvoll, rapport. 44 s.
- Høgset, G. (2001). *Lønset og Storlidalen. Gards- og slektshistorie for Oppdal*. Bind 1. Utgitt av Oppdal
kommune. S. 289-292.
- Jordal, J. B. & Gaarder, G. (2005) *Kartlegging av naturtyper i Oppdal kommune*. Miljøfaglig utredning rap-
port 2005:66, 125 s.
- Jordal, J. B. & Gaarder, G. (2007). *Rødlistearter i Oppdal etter rødlista av 2006*. J. B. Jordal Rapport nr. 3-
2007. 155 s.
- Miljødirektoratet (2015) *Veileder for kartlegging, verdisetting og forvaltning av naturtyper på land og i
ferskvann. Utkast til faktaark 2015 – Kulturmark*. Versjon 7. august 2015
- Moen, A. (1998). *Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon*. Statens kartverk, Hønefoss.
- ngu.no/kart/berggrunn, <https://geo.ngu.no/kart/berggrunn/> Norges geologiske undersøkelse, berg-
grunnskart N250 med lineamenter, hentet 30.10.18
- ngu.no/kart/losmasser, <http://geo.ngu.no/kart/losmasse/> Norges geologiske undersøkelse, løsmassekart
med symboler, hentet 30.10.18
- Oldervik, F.G. & Folden, Ø. (2012). *Skjøtselsplan for to slåttemarker på Sæter, Klevgardene, Oppdal
kommune, Sør-Trøndelag fylke*. Bioreg AS rapport 2012 : 03. ISBN; 978-82-8215-187-0.
- Sterten, L. (2001). Vegetasjonskartlegging og skjøtselsplaner Kleivgardene – Sliper – Detli – området. Liv
Sterten, Planteforsk Kvithammer forskningscenter 05/2001. ISBN 82-479-0241-9.
- Vatne S. (2014). *Oppfølging av slåttemarker med skjøtselsplan i Oppdal kommune 2014*

Muntlige kilder:

Arnvid Sæther, grunneier.

Vedlegg 1 Lokalitetsbeskrivelser i Naturbase

På Sæter er det til sammen fem lokaliteter som er definert som slåttemark etter undersøkelsene i 2018. I de lokalitetene som har beskrivelse i Naturbase fra før, er tidligere beskrivelse videreført i den grad dette er hensiktsmessig. Ner-resta er den lokaliteten som er minst endret, og som har mest av den originale teksten. I og med at den gamle lokaliteten Små-åkran nå er oppdelt i flere nye del-lokaliteter, er tekstene her i mindre grad videreført.

BN00092308 Klevgardene: Sæter, Små-åkran

UTM EUREF89 32V N 6939045 Ø 509959

Areal: 2,1 daa

Verdi: Svært viktig – A.

Naturtype: Slåttemark 100 %

Utforming: Svakt kalkrik tørreng med klart hevdpreg eller svakt preg av gjødsling (T32-C-16), (50 %), svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20) (50 %).

Feltsjekk siste: 05.07.18 av Solfrid Helene Lien Langmo og Åshild Hasvik.

Avgrensningspresisjon: < 20 meter. Målemetode: Avgrensa etter flyfoto og bruk av GPS.

INNLEDNING: Lokaliteten er fra før registrert som BN00026948, med lokalitetsbeskrivelse innlagt av GGa den 19.04.2005, basert på Jordal & Gaarder (1995). I denne beskrivelsen het det blant annet: «*Det var i kantområdene nedafor garden at de fleste interessante funn ble gjort. Disse kantområdene er blitt slått tidligere år, men var ikke slått i 1993. Nedenfor den brattlendte dyrkamarka skulle man vente avrenning og nitrofile planter som brennesle og bringebær, men her fantes bare natureng med et stort antall gjødslingsfølsomme sopparter*». Ved utarbeidelse av skjøtelsplaner for slåttemark på Klevgardene i 2010 og 2011, ble avgrensningen revidert en del på bakgrunn av befaring utført av Folden 25. sept. 2010 (Folden & Oldervik 2012). Her går det frem at den gamle avgrensningen trolig var feilplassert på kart. Etter samtaler med grunneier i forbindelse med revisjon av skjøtelsplan i 2018, kom det frem at lokaliteten fungerte dårlig som forvaltningsenhet, samt at unødvendig mye kantarealer var inkludert. Avgrensningen er derfor revidert ytterligere i 2018, og den gamle lokaliteten er delt opp i flere mindre del-lokaliteter. I tillegg er noen nye arealer også inkludert i ny skjøtelsplan. Det er imidlertid viktig å påpeke at arealene som nå ikke ligger inne i slåttemarkslokalitetene lenger likevel er biologisk svært verdifulle, og må derfor ikke utsettes for unødige fysiske inngrep, oppgjødsling eller opphør av bruk. Lokaliteten er undersøkt i 2014 av Steinar Vatne som et ledd i oppfølging av skjøtelsplaner i Oppdal. Feltarbeidet sist ble utført 5. juli og 23. august sommeren 2018 av Solfrid Helene Lien Langmo og Åshild Hasvik, begge Bioreg AS. I tillegg til endringer i avgrensning, er lokalitetsbeskrivelsen tilpasset siste versjon av faktaark for slåttemark fra 2015 (supplert med NiN-utforminger i 2018). Rødlistestatus for arter følger norsk rødliste fra 2015, og rødlistestatus for naturtyper følger rødliste for naturtyper fra 2011. Avgrensinga er basert på GPS-målinger og ortofoto og er trolig bedre enn 20 meter.

PLASSERING OG NATURGRUNNLAG: Lokaliteten ligger nedenfor bygdevegen som binder sammen Klevgardene i området, men ovenfor riksvei 70. Den ligger i et brattlendt område litt ned for husa og den sammenhengende dyrkamarka på Sæter. Berggrunnen i området er ganske rik, og består for det meste av kalkstein/dolomitt og sandstein. Lokaliteten ligger trolig i mellomboreal vegetasjonssone (MB) nær grensa til sørboreal (SB), og i overgangsseksjon mellom oseaniske og kontinentale vegetasjonsseksjoner (OC) (Moen, 1998).

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER: Hovednaturtypen er kulturlandskap og naturtypen er slåttemark (D01). Etter siste versjon av faktaark for slåttemark i DN Håndbok 13, er det aller

meste av lokaliteten å regne som svakt kalkrik tørreng med klart hevdpreg eller svakt preg av gjødsling (T32-C-16), (50 %) i tillegg til at det i partier med noe dypere jordsmonn finnes svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20) (50 %). I tillegg finnes det enkelte rike kantkratt og grunnlendte kantsoner. Naturtypen slåttemark er regnet som sterkt truet (EN) på norsk rødliste for naturtyper fra 2011.

ARTSMANGFOLD: Lokaliteten består av flere mindre engflekke med tilhørende artsrike kantsoner. Av dominerende arter kan nevnes blåklokke, dunhavre, dunkjempe, engkvein, gjeldkarve, gulaks, harerug, hvitmaure, prestekrage, rødknapp og småengkall i tillegg til arter som bakkefrytle, finnskjegg, fjellmarikåpe, fløyelsmarikåpe, kjerteløyentrøst og tiriltunge. Det ble også registrert det som antas å være cf. slåttesveve (NT) på flere av engene. I de tørreste partiene finnes blant annet småbergknapp, sølvmore og vill-løk i tillegg til mange av de nevnte artene. Den vestligste av engflekken har stedvis et noe mer nitrofilt preg, med noen mer hogvokste arter som engsyre, hundekjeks og hundegras, men også her ble det registrert gode bestander av naturengarter. I kantsonene ble det blant annet registrert bergmynte, brudespore, kanelrose, liljekonvall, skogkløver, skogmarihand, og noen mer hogvokste arter som hundegras og tyrihjel. Her finnes også en del yngre furu, bjørk og einerkratt. Fra tidligere er det nevnt funn av mange arter av beitemarksopp i dette området. I Jordal & Gaarder (2005) får en blant annet opplyst at det i 1995 ble registrert hele 13 rødsporearter i disse kantområdene nedafor dyrkamarka på Sæter. Det mest oppsiktsvekkende den gang var funnet av arten *Entoloma politoflavipes* (NT). Det ble også funnet 7 vokssopp-arter, tuet køllesopp, stor egggrøysopp og fjellkremle (som lever sammen med harerug i naturenger). I tillegg til de nevnte ble blant annet disse funnet i 1993: engvokssopp, lillagrå rødspore (NT), blekskivet rødspore, beiterødspore, mørktannet rødspore, svartblå rødskivesopp (NT), flammefotrødspore, bronserødspore, blyblå rødspore, tjærerødspore, cf. romberødspore (VU), skjor vokssopp, mønjevokssopp, lutvokssopp (NT) og grønn vokssopp. NB! De fleste registreringene er trolig knyttet til kantsonene mellom denne lokaliteten og lokalitetene i øst og nord, kanskje også lenger vest, og ikke direkte til selve engene. 23.08.2018 ble det imidlertid gjort registreringer av blant annet mørkskjellet vokssopp (VU), melrødspore (NT) og flere andre ubestemte arter av *Entoloma* innenfor lokaliteten. En antar at potensialet for flere sjeldne og rødlistede arter av beitemarksopp er godt både i engene og i kantsonene. På Sæter, som på resten av Klevgardene, bidrar høy solinnstråling og stort mangfold av habitater og karplanter, til en rik insektfauna. Ved undersøkelsene i 2018 ble til dels sjeldne og rødlistede arter av sommerfugler registrert både på Sæter og andre steder på Klevgardene.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING: Tidligere drift: Sæter nevnes for første gang i skriftlige kilder i ei bygselliste fra 1611. Den blir da, og senere utover 16- og 1700-tallet, kalt for Slipersæter, noe som må bety at den i en lengre periode har fungert som sæter for en eller flere av brukene på garden Sliper som ligger noe lenger øst (nærmere Lønset). Fra en offentlig taksering fra ca. 1855 får vi vite at det hørte 28 mål med åker og dyrka eng til garden. Dessuten var det hele 150 mål med natureng i tillegg til enga på setervollen. Ti år seinere får vi vite at garden fødte 2 hester, 15 kyr, 21 sauer og 1 gris, noe som må regnes som en stor buskap relativt sett og sammenlignet med de andre Klevgardene. Garden har vært i sammenhengende drift, - bare i årene 1998 til 2000 ble den forpaktet bort. Som navnet på dette området, Små-åkran, sier har disse teigene blitt benyttet som kornåkre i sin tid. Under siste krig 1940-45 ble det dyrket hvete her. (Mesteparten av dette avsnittet er bygd på Høgset (2001)). Nåværende drift: Garden har vært drevet økologisk siden 1980. Fra 1959 til 1980 ble det brukt litt kunstgjødsel i tillegg til husdyrgjødsel. Før 1959 ble det ikke brukt kunstgjødsel. Det er aldri brukt sprøytemidler. De fleste av engarealene på garden ble pløyd en gang rundt 1980. De mindre slåttearealene lenger fra gardshusene blir gjødsla noe med husdyrgjødsel, og de blir slått sent. Det blir lagt stor vekt på kantslått, siden det er der artsmangfoldet er størst. Innslaget av disse urtene i foret gir god dyrehelse. Husdyra på garden er sida trønder-/nordlandsfe (ca. 50 dyr). Disse går på fjellet om sommeren, og beiter slåttemarkene og skogen rundt garden i september. I følge tidligere beskrivelser (Jordal & Gaarder (2005) og Oldervik og Folden (2012), har lokaliteten inkludert kantsonen vært slått også tidligere. Etter at området fikk skjøtelsplan i 2011, har lokaliteten vært skjøttet med sein slått og bakketørring av graset et par dager før det samles sammen og kjøres inn på låven der det brukes til høyensilasje. Innkjøring skjer med bakketraktor. I løpet av skjøtelsesperioden fra 2011, er det tynnet en del i kantsonene rundt lokaliteten, noe som fører til at mer lys slipper til. I flere av kantsonene rundt engene ligger mindre rydningsrøyser som vitner om tidligere tiders åkerbruk.

FREMMEDE ARTER: Vårpengeurt.

SKJØTSEL OG HENSYN: Sein slått, bakketørking av graset minst et par dager, ev. hesjing og så fjerning av avling bør fortsette. Trær i kantsonen som gir mye skygge må tynnes/fjernes nå og da. Kratt som dukker opp innover slåttemarka bør fjernes. Ellers er det viktig at hele lokaliteten inkludert kantsonene blir høstbeita. Lette storferaser ser ut til å være svært godt egna. Litt tråkk er heller positivt enn negativt. Mellom denne lokaliteten og de andre slåttemarkene i øst og nord, ligger svært artsrike kantsoner. Disse må, om de ikke slås, tynnes nå og da, slik at de ikke blir tettvokste. Bruk av tunge maskiner må unngås. Gjødsling bør i utgangspunktet ikke forekomme, og bør i alle fall ikke dreie seg om annet enn husdyrgjødsel i svært beskjedne mengder. En ser at det fortsatt er behov for ytterligere tynning - særlig sør for lokaliteten og hensikten er da å slippe mer lys inn på engene.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP: Lokaliteten må regnes som en del av det verdifulle kulturlandskapsområdet som går under navnet Klevgardene. Fra 2018 har kulturlandskapet Klevgardene-Sliper-Detli status som utvalgt kulturlandskap.

VERDIVURDERING: Etter faktaark for slåttemark fra juli 2015, oppdatert i 2018, oppnår lokaliteten høy vekt på størrelse, da den er over 1 daa (ca. 2,1 daa). Den oppnår høy vekt på grunntypevariasjon da den består av to kartleggingsenheter etter NiN, i tillegg til svært artsrike kantsoner. Den oppnår middels til høy vekt på arts mangfold, da det i 2018 ble registrert 15 tyngdepunktarter for semi-naturlig eng innenfor lokaliteten, samt at det er påvist flere rødlistede beitemarksopp på lokaliteten og at det vurderes å ha godt potensiale for flere sjeldne og rødlistede arter fra denne gruppen. Også potensialet for flere rødlistede insekter, er med å trekke verdien opp. Den oppnår høy vekt på tilstand, påvirkning og landskapsøkologi ut fra at den er skjøttet som slåttemark på tradisjonelt vis, er uten gjengroingspreg, og ligger i et landskap med mange andre viktige naturtypelokaliteter og landskapselementer knyttet til kulturlandskapet på Klevgardene-Sliper-Detli. At den virker noe oppgjødset i vest, er med å trekke noe ned, men samlet sett oppnår lokaliteten verdien; Svært Viktig – A. For at verdien skal opprettholdes er det viktig at lokaliteten og kantsonene skjøttes på tradisjonelt vis også fremover.

BN00092312 Klevgardene: Sæter, Ner-resta

UTM EUREF89 32V N 6939145 Ø 510050

Areal: 1,1 daa

Verdi: Viktig – B.

Naturtype: Slåttemark 100 %

Utforming: Svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20) (100 %).

Feltsjekk siste: 5. juli 2018 av Solfrid Helene Lien Langmo og Åshild Hasvik.

Avgrensingspresisjon: < 20 meter. Målemetode: Avgrensa etter flyfoto og bruk av GPS.

INNLEDNING: Lokaliteten ble ifølge Folden & Oldervik (2012) første gang registrert av Øystein Folden 16.07.2011 i forbindelse med utarbeidelse av skjøtelsesplaner for slåttemark på Klevgardene. Lokaliteten er undersøkt i 2014 av Steinar Vatne som et ledd i oppfølging av skjøtelsesplaner i Oppdal. I 2018 ble lokaliteten undersøkt på nytt med tanke på revisjon av eksisterende skjøtelsesplan. Feltarbeidet ble utført 5. juli av Solfrid Helene Lien Langmo og Åshild Hasvik, begge Bioreg AS. Revisjonen førte til mindre justeringer i avgrensning. I tillegg, er lokalitetsbeskrivelsen tilpasset siste versjon av faktaark for slåttemark fra 2015 (supplert med NiN-utforminger i 2018). Rødlistestatus for arter følger norsk rødliste fra 2015, og rødlistestatus for naturtyper følger rødlista for naturtyper fra 2011. Avgrensinga er basert på GPS-målinger og ortofoto og er trolig bedre enn 20 meter. Revisjonen i 2018 resulterte i en videreføring av lokaliteten, med mindre endringer i avgrensning.

PLASSERING OG NATURGRUNNLAG: Lokaliteten ligger ovenfor riksvei 70, litt øst for husa på Sæter i et brattlendt område ned mot elva Svorunda. Berggrunnen i området er ganske rik, og består for det meste

av kalkstein/dolomitt og sandstein. Lokaliteten ligger trolig i mellomboreal vegetasjonssone (MB) nær grensa til sørboreal (SB), og i overgangsseksjon mellom oseaniske og kontinentale vegetasjonsseksjoner (OC) (Moen, 1998).

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER: Hovednaturtypen er kulturlandskap og naturtypen er slåttemark (D01). Etter siste versjon av faktaark for slåttemark i DN Håndbok 13, er det aller meste av lokaliteten å regne som svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20). I øvre deler finnes også noen mindre partier med nakne berg og tørrenger. Naturtypen slåttemark er regnet som sterkt truet (EN) på norsk rødliste for naturtyper fra 2011.

ARTSMANGFOLD: Lokaliteten består av ei lita bratt eng med tilhørende artsrike kantsoner. Av dominerende arter kan nevnes blåklokke, engkvein, gulaks, harerug, prestekrage, rødknapp og småengkall i tillegg til arter som bakkefrytle, dunhavre, fjellmarikåpe, fjellrapp, hvitmaure, legeveronika og tiriltunge. I de tørreste partiene finnes blant annet småsmelle og sølvmore i tillegg til mange av de før nevnte artene. I kantsonene ble det blant annet registrert kanelrose, liljekonvall og skogkløver, og mer høgvokste arter som hundegras og tyrihjelms. Her finns også enkelte einerkratt. Sør for lokaliteten er det mye bjørk. Det er ikke søkt etter beitemarksopp her, men en antar det er et visst potensiale for sjeldne og rødlistede arter knyttet til artsgruppen. På Sæter, som på resten av Klevgardene, bidrar høy solinnstråling og stort mangfold av habitater og karplanter, til en rik insektfauna. Dette inkluderer også til dels sjeldne og rødlistede arter av sommerfugler. Ved undersøkelser i 2018 ble til dels sjeldne og rødlistede arter av sommerfugler registrert både på Sæter og andre steder på Klevgardene. På Ner-resta ble sommerfuglarten alvesmyger (EN) registrert. Dette er en art som i Norge stort sett bare finnes på Østlandet.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING: Tidligere drift: Sæter nevnes for første gang i skriftlige kilder i ei bygselliste fra 1611. Den blir da, og senere utover 16- og 1700-tallet, kalt for Slipersæter, noe som må bety at den i en lengre periode har fungert som sæter for en eller flere av brukene på garden Sliper som ligger noe lenger øst (nærmere Lønset). Fra en offentlig taksering fra ca. 1855 får vi vite at det hørte 28 mål med åker og dyrka eng til garden. Dessuten var det hele 150 mål med natureng i tillegg til enga på setervollen. Ti år seinere får vi vite at garden fødte 2 hester, 15 kyr, 21 sauer og 1 gris, noe som må regnes som en stor buskap relativt sett og sammenlignet med de andre Klevgardene (Høgset 2001). Garden har vært i sammenhengende drift - bare i årene 1998 til 2000 ble den forpaktet bort.

Nåværende drift: Garden har vært drevet økologisk siden 1980. Fra 1959 til 1980 ble det brukt litt kunstgjødsel i tillegg til husdyrgjødsel. Før 1959 ble det ikke brukt kunstgjødsel. Det er aldri brukt sprøytemidler. De fleste av engarealene på garden ble pløyd en gang rundt 1980. De mindre slåttearealene lenger fra gardshusene blir gjødslet noe med husdyrgjødsel, og de blir slått sent. Det blir lagt stor vekt på kantslått, siden det er der artsmangfoldet er størst. Innslaget av disse urtene i foret gir god dyrehelse. Husdyra på garden er sida trønder-/nordlandsfe (ca. 50 dyr). Disse går på fjellet om sommeren, og beiter slåttemarkene og skogen rundt garden i september. Etter at området fikk skjøtelsesplan i 2011, har lokaliteten vært skjøttet med sein slått og bakketørking av graset et par dager før det samles sammen og kjøres inn på låven der det brukes til høyensilasje. Innkjøring skjer med bakketraktor. Lokaliteten ser ut til å ha fått en jevnere artsfordeling i løpet av perioden som en konsekvens av slåtten, samt noe rydding av kantsonene rundt lokaliteten.

FREMMEDE ARTER: Vårpengeurt.

SKJØTSEL OG HENSYN: Sein slått, bakketørking av graset minst et par dager, ev. hesjing og så fjerning av avling bør fortsette. Trær i kantsonen som gir mye skygge må tynnes/fjernes nå og da. Kratt som dukker opp innover slåttemarka bør fjernes. Ellers er det viktig at hele lokaliteten inkludert kantsonene blir høstbeita. Lette storferaser ser ut til å være svært godt egna. Litt tråkk er heller positivt enn negativt. Mellom denne lokaliteten og de andre slåttemarkene i øst og nord, ligger svært artsrike kantsoner. Disse må, om de ikke slås, tynnes nå og da, slik at de ikke blir tettvokste. Bruk av tunge maskiner må unngås. Gjødsling bør i utgangspunktet ikke forekomme, og bør i alle fall ikke dreie seg om annet enn husdyrgjødsel i svært beskjedne mengder. En ser at det fremdeles er behov for ytterligere tynning av kantsonene, særlig sør for lokaliteten.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP: Lokaliteten må regnes som en del av det verdifulle kulturlandskapsområdet som går under navnet Klevgardene. Fra 2018 har kulturlandskapet Klevgardene-Sliper-Detli status som utvalgt kulturlandskap.

VERDIVURDERING: Etter faktaark for slåttemark fra juli 2015, oppdatert i 2018, oppnår lokaliteten høy vekt på størrelse, da den er over 1 daa (ca. 1,1 daa). Den oppnår lav vekt på grunntypevariasjon da den stort sett bare består av en kartleggingsenhet etter NiN. At det finnes noen mindre tørrere partier, er å regne som positivt. Lokaliteten oppnår middels til høy vekt på artsmangfold, da det i 2018 ble registrert 12 tyngdepunktarter for semi-naturlig eng innenfor lokaliteten, samt at den vurderes å ha et middels godt potensiale for sjeldne og rødlistede arter av beitemarksopp. Også potensialet for sjeldne insekter, er med å trekke verdien opp. Den oppnår høy vekt på tilstand og landskapsøkologi ut fra at den er skjøttet som slåttemark på tradisjonelt vis, og ligger i et landskap med mange andre viktige naturtypelokaliteter og landskapselementer knyttet til kulturlandskapet på Klevgardene-Sliper-Detli. Den oppnår middels vekt på påvirkning, da artsmangfoldet er mindre, og enda er noe mer ujevnt fordelt, enn på mange av de andre lokalitetene på Sæter. Særlig gjelder dette i sør, der det i det hele tatt er få arter. Samlet sett oppnår lokaliteten verdien; Viktig – B. Verdien er sterk, og vil styrkes ytterligere over tid med dagens skjøtsel. Pløying i nyere tid har opplagt redusert verdien av lokaliteten.

Klevgardene: Sæter, Næpretsfaret

UTM EUREF89 32V N 6939068 Ø 509832

Areal: 0,8 daa

Verdi: Viktig – B.

Naturtype: Slåttemark 100 %

Utforming: Svakt kalkrik eng med svakt preg av gjødsling (T32-C-21) (80 %), svakt kalkrik tørreng med klart hevdpreg eller svakt preg av gjødsling (T32-C-16).

Feltsjekk siste: 5. juli 2018 av Solfrid Helene Lien Langmo og Åshild Hasvik.

Avgrensningspresisjon: < 20 meter. Målemetode: Avgrensa etter flyfoto og bruk av GPS.

INNLEDNING: Lokalitetsbeskrivelsen er utarbeidet 08.11.2018 av Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS med utgangspunkt i eget feltarbeid 23.08.2018, og 05.07. 2018 sammen med Åshild Hasvik, også Bioreg AS. Den ble undersøkt som en del av en supplerende kartlegging av slåttemark på Sæter på oppdrag fra grunneier. At enga ble undersøkt to ganger, skyldes at den ved det første besøket var svært tørt, samt at det var slått. Beskrivelse og verdisetting følger DN-håndbok 13 sitt reviderte faktaark for slåttemark fra juli 2015, samt at den også inkluderer terminologi etter NiN versjon 2.1 i målestokk 1:5000 basert på kartleggingsveileder for NiN-kartlegging (Bratli et al 2017). Rødlistestatus for arter følger norsk rødliste fra 2015, og rødlistestatus for naturtyper følger rødliste for naturtyper fra 2011. Lokaliteten er ikke registrert i Naturbase tidligere, og det er heller ikke gjort registreringer i Artskart her. Det finnes imidlertid en god del registreringer av karplanter og beitemarksopp fra området. Avgrensinga er basert på GPS-målinger og ortofoto og er trolig bedre enn 20 meter.

PLASSERING OG NATURGRUNNLAG: Lokaliteten ligger ovenfor riksvei 70, rett nedenfor husa på Sæter i et brattlendt område bestående av dyrkamark og beite- og slåttemark i tillegg til grunnlendte tørrenger og lauvskog. Berggrunnen i området er ganske rik, og består for det meste av kalkstein/dolomitt og sandstein. Lokaliteten ligger trolig i mellomboreal vegetasjonssone (MB) nær grensa til sørboreal (SB), og i overgangsseksjon mellom oseaniske og kontinentale vegetasjonsseksjoner (OC) (Moen, 1998).

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER: Hovednaturtypen er kulturlandskap

og naturtypen er slåttemark (D01). Etter siste versjon av faktaark for slåttemark i DN Håndbok 13, er det aller meste av lokaliteten å regne som svakt kalkrik eng med svakt preg av gjødsling (T32-C-21) (80 %), svakt kalkrik tørreng med klart hevdpreg eller svakt preg av gjødsling (T32-C-16). I tillegg finnes noen små flekker med grunnlendt mark og nakne berg. Naturtypen slåttemark er regnet som sterkt truet (EN) på norsk rødliste for naturtyper fra 2011.

ARTSMANGFOLD: Lokaliteten består av en liten eng med varierende tykkelse på jordsmonnet/humuslaget over berggrunnen. Av dominerende arter kan nevnes engkvein, gulaks, prestekrager og rødkløver. I tillegg finnes noe hundegras og engsyre. Også arter som dunkjempe, rødknapp, legeveronika, sølvmure, småsmelle, fjellrapp, småbergknapp, åkerstemorsblom, ryllik, småsyre, tepperot, blåklukke, nyseryllik, tiriltunge og marikåper finnes her. Det er ikke registrert beitemarksopp på denne lokaliteten, men en antar det er et visst potensiale for sjeldne og rødlistede arter knyttet til artsgruppen. På Sæter, som på resten av Klevgardene, bidrar høy solinnstråling og stort mangfold av habitater og karplanter, til en rik insektfauna. Dette inkluderer også til dels sjeldne og rødlistede arter av sommerfugler. Ved undersøkelsene i 2018 ble en del slike arter av sommerfugler registrert både på Sæter og andre steder på Klevgardene. På Næpretsfaret ble Hvit C registrert ved besøket i august. Ellers finnes det mange registreringer av beitemarksopp (med lav presisjon) i Artskart fra området.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING: Tidligere drift: Sæter nevnes for første gang i skriftlige kilder i ei bygselliste fra 1611. Den blir da, og senere utover 16- og 1700-tallet, kalt for Slipersæter, noe som må bety at den i en lengre periode har fungert som sæter for en eller flere av brukene på garden Sliper som ligger noe lenger øst (nærmere Lønset). Fra en offentlig taksering fra ca. 1855 får vi vite at det hørte 28 mål med åker og dyrka eng til garden. Dessuten var det hele 150 mål med natureng i tillegg til enga på setervollen. Ti år seinere får vi vite at garden fødte 2 hester, 15 kyr, 21 sauer og 1 gris, noe som må regnes som en stor buskaps relativt sett og sammenlignet med de andre Klevgardene (Høgset 2001). Garden har vært i sammenhengende drift, - bare i årene 1998 til 2000 ble den forpakket bort.

Nåværende drift: Garden har vært drevet økologisk siden 1980. Fra 1959 til 1980 ble det brukt litt kunstgjødsel i tillegg til husdyrgjødsel. Før 1959 ble det ikke brukt kunstgjødsel. Det er aldri brukt sprøytemidler. De fleste av engarealene på garden ble pløyd en gang rundt 1980. De mindre slåttearealene lenger fra gardshusene blir gjødslet noe med husdyrgjødsel, og de blir slått sent. Det blir lagt stor vekt på kantslått, siden det er der arts-mangfoldet er størst. Innslaget av disse urtene i foret gir god dyrehelse. Husdyra på garden er sida trønder-/nordlandsfe (ca. 50 dyr). Disse går på fjellet om sommeren, og beiter slåttemarkene og skogen rundt garden i september. Lokaliteten skjøttes i dag som resten av innmarka på garden, med slått og bakketørking av graset et par dager før det samles sammen og kjøres inn på låven der det brukes til høyensilasje. Innkjøring skjer med bakketraktør.

FREMMEDE ARTER: Vårpengeurt.

SKJØTSEL OG HENSYN: Sein slått (tilsvarende slåttetidspunkt som de andre lokalitetene på garden med skjøtelsesplan), bakketørking av graset minst et par dager, ev. hesjing og så fjerning av avling bør fortsette. Bruk av tunge maskiner må unngås. Trær i kantsonen i sør som gir mye skygge må tynnes nå og da. Kratt som dukker opp innover slåttemarka bør fjernes. Ellers er det viktig at hele lokaliteten, inkludert kantsonene, blir høstbeita. Lette storferaser ser ut til å være svært godt egna. Litt tråkk er heller positivt enn negativt. Gjødsling bør i utgangspunktet ikke forekomme, og bør i alle fall ikke dreie seg om annet enn husdyrgjødsel i svært beskjedne mengder.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP: Lokaliteten må regnes som en del av det verdifulle kulturlandskaps-området som går under navnet Klevgardene. Fra 2018 har kulturlandskapet Klevgardene-Sliper-Detli status som utvalgt kulturlandskap.

VERDIVURDERING: Etter faktaark for slåttemark fra juli 2015, oppdatert i 2018, oppnår lokaliteten middels vekt på størrelse, da den er under 1 daa (ca. 0,8 daa). Den oppnår middels vekt på grunntypevariasjon da den består av minst to kartleggingsenheter etter NiN. Lokaliteten oppnår middels vekt på arts-mangfold, da

det i 2018 ble registrert 13 tyngdepunktarter for semi-naturlig eng innenfor lokaliteten, samt at den vurderes å ha middels potensiale for noen sjeldne og rødlistede arter av beitemarksopp. Også potensialet for sjeldne insekter, er med å trekke verdien opp. Den oppnår middels vekt på tilstand og påvirkning da bruken ser ut til å ha vært noe for intensiv over tid, samt at artsmangfoldet er mindre, og noe mer ujevnt fordelt, enn på mange av de andre lokalitetene på Sæter. Lokaliteten oppnår høy vekt på landskapsøkologi da den ligger i et landskap med mange andre viktige naturtypelokaliteter og landskapselementer knyttet til kulturlandskapet på Klevgardene-Sliper-Detli. Samlet sett oppnår lokaliteten verdien; Viktig – B. Verdien er noe svak, men vil styrkes ytterligere over tid med dagens skjøtsel.

Klevgardene: Sæter, Rasket og Halvardåkeren

UTM EUREF89 32V N 6939094 Ø 510002

Areal: 4,5 daa

Verdi: Svært viktig – A.

Naturtype: Slåttemark 100 %

Utforming: Svakt kalkrik tørreng med klart hevdpreg eller svakt preg av gjødsling (T32-C-16) (80 %), Svakt kalkrik eng med svakt preg av gjødsling (T32-C-21) (20 %). I tillegg finnes spredte fragmenter med nakent berg (T1) og grunnlendt mark (T2).

Feltsjekk siste: 5. juli 2018 av Solfrid Helene Lien Langmo og Åshild Hasvik.

Avgrensningspresisjon: < 20 meter. Målemetode: Avgrensa etter flyfoto og bruk av GPS.

INNLEDNING: Den nedre delen av lokaliteten (Halvardåkeren), var tidligere en del av Klevgardene: Sæter, Små-åkran (BN00092308), og ble første gang registrert i Naturbase i forbindelse med utarbeidelse av skjøtselsplaner for slåttemarker på Klevgardene i 2010 og 2011 (befaring utført av Folden 25. sept. 2010). Etter samtaler med grunneier i forbindelse med revisjon av skjøtselsplan i 2018, kom det frem at lokaliteten fungerte dårlig som forvaltningsenhet, samt at unødvendig mye kantarealer var inkludert etter grunneierens mening. Den gamle lokaliteten er delt opp i flere mindre del-lokaliteter. Halvardåkeren ble etter revisjonen slått sammen med Rasket i nord. Rasket er tidligere ikke registrert som slåttemark, og det finnes heller ingen registreringer her i Artskart (Imidlertid finnes nærliggende observasjoner med lav presisjon). Halvardåkeren er undersøkt i 2014 av Steinar Vatne som et ledd i oppfølging av skjøtselsplaner i Oppdal. Feltarbeidet i 2018 ble utført 5. juli og 23. august av Solfrid Helene Lien Langmo og Åshild Hasvik, begge Bioreg AS. Beskrivelse og verdisetting følger DN-håndbok 13 sitt reviderte faktaark for slåttemark fra juli 2015, samt at den også inkluderer terminologi etter NiN versjon 2.1 i målestokk 1:5000 basert på kartleggingsveileder for NiN-kartlegging (Bratli et al 2017). Rødlistestatus for arter følger norsk rødliste fra 2015, og rødlistestatus for naturtyper følger rødlista for naturtyper fra 2011. Avgrensinga er basert på GPS-målinger og ortofoto og er trolig bedre enn 20 meter.

PLASSERING OG NATURGRUNNLAG: Lokaliteten ligger nedenfor bygdevegen som binder sammen Klevgardene i området, men ovenfor riksvei 70. Den består av bratte enger som ligger på terrasser nedover i terrenget sørøst for husene på Sæter. Berggrunnen i området er ganske rik, og består for det meste av kalkstein/dolomitt og sandstein. Lokaliteten ligger trolig i mellomboreal vegetasjonssone (MB) nær grensa til sørboreal (SB), og i overgangsseksjon mellom oseaniske og kontinentale vegetasjonsseksjoner (OC) (Moen, 1998).

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER: Hovednaturtypen er kulturlandskap og naturtypen er slåttemark (D01). Etter siste versjon av faktaark for slåttemark i DN Håndbok 13, er det aller meste av lokaliteten å regne som svakt kalkrik tørreng med klart hevdpreg eller svakt preg av gjødsling (T32-C-16) (80 %). I tillegg finnes partier med svakt kalkrik eng med svakt preg av gjødsling (T32-C-21) (20 %) på Rasket. Spredt i engene finnes også fragmenter med nakent berg (T1) og grunnlendt mark (T2). Særlig Rasket består av mange små terrasser med enger og grunnlendt mark i mosaikk. Naturtypen slåttemark er regnet som sterkt truet (EN) på norsk rødliste for naturtyper fra 2011.

ARTSMANGFOLD: Av dominerende arter kan nevnes blåklokke, dunhavre, dunkjempe, engkvein, gjeldkarve, gulaks, harerug, hvitmaure, prestekrage, rødknapp og småengkall i tillegg til arter som bakkefrytle, brudespore, finnskjegg, fjellmarikåpe, fløyelsmarikåpe, kjerteløyentrøst, marinøkkel, skogmarihand, tirlunge og vill-lin. Det ble også registrert det som antas å være cf. slåttesveve (NT) flere steder på begge engene. I de tørreste partiene finnes blant annet bakkemynte, småbergknapp, småsmelle, småsyre, sølvmyure og vill-løk i tillegg til mange av de andre nevnte artene. Rasket har partivis et noe mer nitrofilt preg, med noen

mer høgvokste arter som engsyre og hundegras, men også her ble det registrert gode bestander av engarter, og da særlig i kantsonene – arter som bergmynte, kanelrose, liljekonvall, skogkløver og skogmarihand. Her finnes også en del yngre furu, bjørk og einerkratt. Fra tidligere er det nevnt funn av mange arter av beitemark-sopp i dette området. En kan ikke sikkert si om noen av funnene er knyttet til disse engene, men i 2018 ble flere arter av rødsporer *Entoloma* registrert, inkl. antatt melrødspore (NT) samt en ubestemt fingersopp. En antar det er godt potensiale for flere arter av beitemark-sopp her, inkludert sjeldne og rødlistede arter. Men da helst i kantsonene og på de grunnlendete arealene. På Sæter, som på resten av Klevgardene, bidrar høy sol-innstråling og stort mangfold av habitater og karplanter, til en rik insektfauna. Ved undersøkelsene i 2018 ble til dels sjeldne og rødlistede arter av sommerfugler registrert både på Sæter og andre steder på Klevgardene.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING: Tidligere drift: Sæter nevnes for første gang i skriftlige kilder i ei bygselliste fra 1611. Den blir da, og senere utover 16- og 1700-tallet, kalt for Slipersæter, noe som må bety at den i en lengre periode har fungert som sæter for en eller flere av brukene på garden Sliper som ligger noe lenger øst (nærmere Lønset). Fra en offentlig taksering fra ca. 1855 får vi vite at det hørte 28 mål med åker og dyrka eng til garden. Dessuten var det hele 150 mål med natureng i tillegg til enga på setervollen. Ti år seinere får vi vite at garden fødte 2 hester, 15 kyr, 21 sauer og 1 gris, noe som må regnes som en stor buskap relativt sett og sammenlignet med de andre Klevgardene (Høgset 2001). Garden har vært i sammenhengende drift, - bare i årene 1998 til 2000 ble den forpaktet bort. Som navnet på dette området, Små-åkran, sier har disse teigene blitt benyttet som kornåkre i sin tid. Under siste krig 1940-45 ble det dyrket hvete her.

Nåværende drift: Garden har vært drevet økologisk siden 1980. Fra 1959 til 1980 ble det brukt litt kunstgjødsel i tillegg til husdyrgjødsel. Før 1959 ble det ikke brukt kunstgjødsel. Det er aldri brukt sprøytemidler. De fleste av engarealene på garden ble pløyd en gang rundt 1980. De mindre slåttearealene lenger fra gardshusene blir gjødslet noe med husdyrgjødsel, og de blir slått sent. Det blir lagt stor vekt på kantslått, siden det er der arts-mangfoldet er størst. Innslaget av disse urtene i foret gir god dyrehelse i følge grunneier. Husdyra på garden er sida trønder-/nordlandsfe (ca. 50 dyr). Disse går på fjellet om sommeren, og beiter slåttemarkene og skogen rundt garden i september. I følge tidligere beskrivelser (Jordal & Gaarder (2005) og Oldervik og Folden (2012), har lokaliteten inkludert kantsonen vært slått også tidligere. Etter at deler av lokaliteten fikk skjøtsels-plan i 2011, har Halvardåkeren vært skjøttet med sein slått og bakketørring av graset et par dager før det samles sammen og kjøres inn på låven der det brukes til høyensilasje. Innkjøring skjer med bakketraktor. Arealene som kan slås på Rasket, er slått noe tidligere, men heller ikke her er det gjødslet i særlig grad. Delvis bærer de preg av et noe tidlig slåttetidspunkt. I løpet av skjøtselsperioden fra 2011, er det tynnet en del i kantsonene rundt Halvardåkeren, noe som fører til at mer lys slipper til.

FREMMEDE ARTER: Vårpengeurt.

SKJØTSEL OG HENSYN: Sein slått, bakketørring av graset minst et par dager, ev. hesjing og så fjerning av avling bør fortsette. Trær i kantsonen som gir mye skygge må tynnes/fjernes nå og da. Kratt som dukker opp innover slåttemarka bør fjernes. Ellers er det viktig at hele lokaliteten inkludert kantsonene blir høstbeita. Lette storferaser ser ut til å være svært godt egna. Litt tråkk er heller positivt enn negativt. Mellom denne lokaliteten og de andre slåttemarkene i øst og nord, ligger svært artsrike kantsoner. Disse må, om de ikke slås, tynnes nå og da, slik at de ikke blir tettvokste. Bruk av tunge maskiner må unngås. Gjødsling bør i utgangspunktet ikke forekomme, og bør i alle fall ikke dreie seg om annet enn husdyrgjødsel i svært beskjedne mengder. En ser at det fortsatt er behov for ytterligere tynning, særlig rundt Halvardåkeren da det er viktig å slippe mer lys inn på engene – uten at en derved tar bort alt av skygge innen lokaliteten. Arealene på Rasket bør fra neste år følge samme skjøtselsregime som Halvardåkeren. Her er det viktig at også kantsonene inkluderes i skjøtselen. Disse bør slås med ljå.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP: Lokaliteten må regnes som en del av det verdifulle kulturlandskaps-området som går under navnet Klevgardene. Fra 2018 har kulturlandskapet Klevgardene-Slipper-Detli status som utvalgt kulturlandskap.

VERDIVURDERING: Etter faktaark for slåttemark fra juli 2015, oppdatert i 2018, oppnår lokaliteten høy vekt på størrelse, da den er over 1 daa (ca. 4,5 daa). Den oppnår høy vekt på grunntypevariasjon da den består

av to kartleggingsenheter etter NiN, i tillegg til svært artsrike kantsoner med nakne berg og grunnlendt mark. Den oppnår middels til høy vekt på artsmangfold, da det i 2018 ble registrert minst 22 tyngdepunktarter for semi-naturlig eng innenfor lokaliteten, samt at den vurderes å ha et brukbart potensiale for flere sjeldne og rødlistede arter av beitemarksopp. Også potensialet for insekter, er med å trekke verdien opp. Den oppnår høy vekt på tilstand, påvirkning og landskapsøkologi ut fra at den er skjøttet som slåttemark på tradisjonelt vis, er uten gjengroingspreg, og ligger i et landskap med mange andre viktige naturtypelokaliteter og landskapselementer knyttet til kulturlandskapet på Klevgardene-Sliper-Detli. At den virker noe oppgjødslet i nord, er med å trekke noe ned, men dette oppveies for det meste av at de oppgjødsle arealene er små, og ligger i tett mosaikk med artsrike kantsoner. Samlet sett oppnår lokaliteten derfor verdien Svært Viktig – A. For at verdien skal opprettholdes er det svært viktig at lokaliteten og kantsonene skjøttes på tradisjonelt vis også fremover.

Klevgardene: Sæter, Ekra og Dalen

UTM EUREF89 32V N 6939049 Ø 510663

Areal: 4,5 daa

Verdi: Svært viktig – A.

Naturtype: Slåttemark 100 %

Utforming: Svakt kalkrik tørreng med klart hevdpreg eller svakt preg av gjødsling (T32-C-16) (80 %), Svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20) (20 %). I tillegg finnes spredte fragmenter med nakent berg (T1) og grunnlendt mark (T2).

Feltsjekk siste: 5. juli 2018 av Solfrid Helene Lien Langmo og Åshild Hasvik.

Avgrensingspresisjon: < 20 meter. Målemetode: Avgrensa etter flyfoto og bruk av GPS.

INNLEDNING: Lokaliteten ligger like øst for Små-åkran (BN00092308), som første gang ble registrert i Naturbase i forbindelse med utarbeidelse av skjøtelsesplaner for slåttemark på Klevgardene i 2010 og 2011 (befaring utført av Folden 25. sept. 2010). Etter samtaler med grunneier i forbindelse med revisjon av skjøtelsesplan i 2018, kom det frem at lokaliteten fungerte dårlig som forvaltningsenhet, samt at det fantes flere enger som ikke var inkludert. Ekra og Dalen var to av disse. Det finnes heller ingen registreringer her i Artskart (Imidlertid finnes nærliggende observasjoner med lav presisjon). Feltarbeidet i 2018 ble utført 5. juli og 23. aug. av Solfrid Helene Lien Langmo og Åshild Hasvik, begge Bioreg AS. Beskrivelse og verdisetting følger DN-håndbok 13 sitt reviderte faktaark for slåttemark fra juli 2015, samt at den også inkluderer terminologi etter NiN versjon 2.1 i målestokk 1:5000 basert på kartleggingsveileder for NiN-kartlegging (Bratli et al 2017). Rødlistestatus for arter følger norsk rødliste fra 2015, og rødlistestatus for naturtyper følger rødlista for naturtyper fra 2011. Avgrensinga er basert på GPS-målinger og ortofoto og er trolig bedre enn 20 meter.

PLASSERING OG NATURGRUNNLAG: Lokaliteten ligger nedenfor bygdevegen som binder sammen Klevgardene i området, men ovenfor riksvei 70. Den består av et par mindre enger som ligger helt nederst på innmarka sørøst for husene på Sæter, og med elva Svorunda som nærmeste nabo i øst. Berggrunnen i området er ganske rik, og består for det meste av kalkstein/dolomitt og sandstein. Lokaliteten ligger trolig i mellomboreal vegetasjonssone (MB) nær grensa til sørboreal (SB), og i overgangsseksjon mellom oseaniske og kontinentale vegetasjonsseksjoner (OC) (Moen, 1998).

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER: Hovednaturtypen er kulturlandskap og naturtypen er slåttemark (D01). Etter siste versjon av faktaark for slåttemark i DN Håndbok 13, er det aller meste av lokaliteten å regne som svakt kalkrik tørreng med klart hevdpreg eller svakt preg av gjødsling (T32-C-16) (80 %). I tillegg finnes partier med svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20) (20 %) i øst. Spredt i engene finnes også fragmenter med nakent berg (T1) og grunnlendt mark (T2). Naturtypen slåttemark er regnet som sterkt truet (EN) på norsk rødliste for naturtyper fra 2011.

ARTSMANGFOLD: Av dominerende arter kan nevnes blåklomme, dunhavre, dunkjempe, engkvein, gjeldkarve, gulaks, harerug, hvitmaure, prestekrage, rødknapp og småengkall i tillegg til arter som bakkefrytle, fjellmarikåpe, fløyelsmarikåpe, kjerteløyentrøst og tiriltunge. Det ble også registrert det som antas å være cf, slåttesveve (NT) på begge engene. I de tørreste partiene finnes blant annet småbergknapp, småsmelle, småsyre og sølvmyr i tillegg til mange av de nevnte artene. Dalen har partvis et noe mer nitrofilt preg med mindre artsmangfold, men også her ble det registrert gode bestander av engarter, og da særlig i kantsonene. Her ble det blant annet registrert bergmynte, kanelrose, kransmynte, liljekonvall og skogkløver. Her finns også en del yngre furu, bjørk og einerkratt. Fra tidligere er det nevnt funn av mange arter av beitemarksopp i dette området. En kan ikke sikkert si om noen av funnene er knyttet til disse engene, men i 2018 ble flere arter av rødsporer *Entoloma* registrert, inkl. antatt melrødspore (NT). Av vokssopper ble den rødlistede lutvokssoppen (NT) påvist. En antar det er godt potensiale for flere arter av beitemarksopp her, inkludert sjeldne og rødlistede arter, men da helst på områder der det ikke har vært pløyd i nyere tid. Dette innebærer at det er helst i kantsoner og på grunnlendte steder at potensialet er størst. På Sæter, som på resten av Klevgardene, bidrar høy solinnstråling og stort mangfold av habitater og karplanter, til en rik insektfauna. Ved undersøkelsene i 2018 ble til dels sjeldne og rødlistede arter av sommerfugler registrert både på Sæter og andre steder på Klevgardene.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING: Tidligere drift: Sæter nevnes for første gang i skriftlige kilder i ei bygselliste fra 1611. Den blir da, og senere utover 16- og 1700-tallet, kalt for Slipersæter, noe som må bety at den i en lengre periode har fungert som sæter for en eller flere av brukene på garden Sliper som ligger noe lenger øst (nærmere Lønset). Fra en offentlig taksering fra ca. 1855 får vi vite at det hørte 28 mål med åker og dyrka eng til garden. Dessuten var det hele 150 mål med natureng i tillegg til enga på setervollen. Ti år seinere får vi vite at garden fødte 2 hester, 15 kyr, 21 sauer og 1 gris, noe som må regnes som en stor buskap relativt sett og sammenlignet med de andre Klevgardene (Høgset 2001). Garden har vært i sammenhengende drift, - bare i årene 1998 til 2000 ble den forpakket bort.

Nåværende drift: Garden har vært drevet økologisk siden 1980. Fra 1959 til 1980 ble det brukt litt kunstgjødsel i tillegg til husdyrgjødsel. Før 1959 ble det ikke brukt kunstgjødsel. Det er aldri brukt sprøytemidler. De fleste av engarealene på garden ble pløyd en gang rundt 1980. De mindre slåttearealene lenger fra gardshusene blir gjødslet noe med husdyrgjødsel, og de blir slått sent. Det blir lagt stor vekt på kantslått, siden det er der artsmangfoldet er størst. Innslaget av disse urtene i foret gir god dyrehelse. Husdyra på garden er sida trønder-/nordlandsfe (ca. 50 dyr). Disse går på fjellet om sommeren, og beiter slåttearealene og skogen rundt garden i september. I følge tidligere beskrivelser (Jordal & Gaarder (2005) og Oldervik og Folden (2012), har lokaliteten inkludert kantsonene vært slått også tidligere. Arealene bærer preg av et noe tidlig slåttetidspunkt, og særlig deler av Dalen er noe mer artsfattig, kanskje av den grunn. Her er det også mer preg av skyggevirksomhet av løvskog i kanten enn ellers på lokaliteten.

FREMMEDE ARTER: Vårpengeurt.

SKJØTSEL OG HENSYN: Sein slått, bakketørking av graset minst et par dager, ev. hesjing og så fjerning av avling bør fortsette. Trær i kantsonen som gir mye skygge må tynnes nå og da. Kratt som dukker opp innover slåttearealene bør fjernes. Ellers er det viktig at hele lokaliteten inkludert kantsonene blir høstbeita. Lette storferaser ser ut til å være svært godt egna. Litt tråkk er heller positivt enn negativt. Mellom denne lokaliteten og de andre slåttearealene i øst og nord, ligger svært artsrike kantsoner. Disse må, om de ikke slås, tynnes nå og da, slik at de ikke blir tettvokste. Bruk av tunge maskiner må unngås. Gjødsling bør i utgangspunktet ikke forekomme, og bør i alle fall ikke dreie seg om annet enn husdyrgjødsel i svært beskjedne mengder. En ser at det fortsatt er behov for ytterligere tynning, særlig sør for Dalen, dette for å slippe mer lys inn på engene. Noe halvskygge er imidlertid bare positivt i slike tørkeutsatte og sørvende lier som dette. Det er viktig at også kantsonene på lokaliteten inkluderes i skjøtselen.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP: Lokaliteten må regnes som en del av det verdifulle kulturlandskapsområdet som går under navnet Klevgardene. Fra 2018 har kulturlandskapet Klevgardene-Sliper-Detli status som utvalgt kulturlandskap.

VERDIVURDERING: Etter faktaark for slåtteareal fra juli 2015, oppdatert i 2018, oppnår lokaliteten høy

vekt på størrelse, da den er over 1 daa (ca. 1,4 daa). Den oppnår høy vekt på grunntypevariasjon da den består av to kartleggingsenheter etter NiN, i tillegg til svært artsrike kantsoner med nakne berg og grunnlendt mark. Den oppnår middels til høy vekt på artsmangfold, da det i 2018 ble registrert minst 22 tyngdepunktarter for semi-naturlig eng innenfor lokaliteten, samt at den vurderes å ha et brukbart potensiale for flere sjeldne og rødlistede arter av beitemarksopp. Også potensialet for insekter, er med å trekke verdien opp. Den oppnår høy vekt på tilstand, påvirkning og landskapsøkologi ut fra at den, med unntak av et noe tidlig slåttetidspunkt, er skjøttet som slåttemark på tradisjonelt vis, er uten gjengroingspreg, og ligger i et landskap med mange andre viktige naturtypelokaliteter og landskapselementer knyttet til kulturlandskapet på Klevgardene-Sliper-Detli. At den virker noe oppgjødslet i nord, er med å trekke noe ned, men dette oppveies for det meste av at de oppgjødsla arealene er små, og ligger i tett mosaikk med artsrike kantsoner. Samlet sett oppnår lokaliteten derfor verdien Svært Viktig – A. For at verdien skal opprettholdes er det svært viktig at lokaliteten og kantsonene skjøttes på tradisjonelt vis også fremover.

Vedlegg 2 Artslister

Under følger artslister fra lokalitetene på Sæter. Her ser en hvilke arter som er registrert i de ulike slåttemarkslokalitetene i 2003, 2005, 2010, 2014 og 2018. Merk! Tidligere artslister er ikke uttømmende, men inneholder de viktigste og mest karakteristiske artene fra lokaliteten. Det er også grunn til å nevne at en del av artsregistreringer fra 2018 nok ble påvirket av den ekstremt tørre sommeren dette året.

BN00092308 Klevgardene: Sæter, Små-åkran

Tabell 1: Liste over artsregistreringer på Små-åkran. Tyngdepunkter for semi-naturlig eng er markert med feit skrift, mengdearter er markert med stjerne. Registreringer i 1993 er gjort av John Bjarne Jordal 06.09 (artskart.no, Jordal & Gaarder, 2005) registreringer fra 1994 er gjort 26.08 (Jordal & Gaarder, 2005). I 2010 ble registreringene gjort 25.09 av Øystein Folden (artskart.no, Oldervik & Folden 2011). Registreringer gjort i 2014 er utført av Steinar Vatne 15.07 (Vatne 2014). Registreringer fra 2018 er gjort av Solfrid Helene Lien Langmo og Åshild Hasvik 5. juli.

Norsk navn	Latinsk navn	1993	1995	2010	2014	2018
Bakkefrytle	<i>Luzula multiflora</i>					x
Bakkemynte	<i>Acinos arvensis</i>			x		
Bakkesoleie	<i>Ranunculus acris</i>					x
Bergmynte	<i>Origanum vulgare</i>					x
Bleikstarr	<i>Carex pallescens</i>					x
Blåklokke	<i>Campanula rotundifolia</i>					x
Blåkoll	<i>Prunella vulgaris</i>					x
Blåtopp	<i>Molinia caerulea</i>					x
Bringebær	<i>Rubus idaeus</i>				x	x
Brudespore	<i>Gymnadenia conopsea</i>					x
Dunkjempe	<i>Plantago media</i>					x
Dvergmispel	<i>Cotoneaster integerrimus</i>			x		
Enghumleblom	<i>Geum rivale</i>					x
Engkvein	<i>Agrostis capillaris</i>					x
Engreverumpe	<i>Alopecurus pratensis</i>					x
Engsmelle	<i>Silene vulgaris</i>			x		x
Engsyre	<i>Rumex acetosa</i>					x
Finnskjegg	<i>Nardus stricta</i>					x
Firkantperikum	<i>Hypericum maculatum</i>					x
Fjellmarikåpe	<i>Alchemilla alpina</i>					x
Fjellrapp	<i>Poa alpina</i>					x
Fløyelsmarikåpe	<i>Alchemilla glaucescens</i>					x
Fuglevikke	<i>Vicia cracca</i>					x
Føllblom	<i>Scorzoneroide autumnalis</i>					x
Gjeldkarve	<i>Pimpinella saxifraga</i>					x
Gjerdevikke	<i>Vicia sepium</i>					x
Grasstjerneblom	<i>Stellaria graminea</i>					x
Groblad	<i>Plantago major</i>					x

Gulaks	<i>Anthoxanthum odoratum</i>					x
Gulflatbelg	<i>Lathyrus pratensis</i>					x
Gulstarr	<i>Carex flava</i>					x
Harerug	<i>Bistorta vivipara</i>					x
Harestarr	<i>Carex leporina</i>					x
Hengeaks	<i>Melica nutans</i>					x
Hundegras	<i>Dactylis glomerata</i>				x	x
Hundekjeks	<i>Anthriscus sylvestris</i>					x
Hvitbladtistel	<i>Cirsium heterophyllum</i>					x
Hvitkløver	<i>Trifolium repens</i>					x
Hvitmaure	<i>Galium boreale</i>			x		x
Hårsveve	<i>Hieracium pilosella</i>					x
Kanelrose	<i>Rosa majalis</i>					x
Karve	<i>Carum carvi</i>					x
Kattefot	<i>Antennaria dioica</i>					x
Kjerteløyentrøst	<i>Euphrasia stricta</i>					x
Kornstarr	<i>Carex panicea</i>					x
Kransemynte	<i>Clinopodium vulgare</i>					x
Liljekonvall	<i>Convallaria majalis</i>			x		x
Lintorskemunn	<i>Linaria vulgaris</i>					x
Lyssiv	<i>Juncus effusus</i>					x
Marikåpe sp	<i>Alchemilla sp.</i>					x
Markjordbær	<i>Fragaria vesca</i>					x
Mjødurt	<i>Filipendula ulmaria</i>					x
Nyseryllik	<i>Achillea ptarmica</i>					x
Olavsskjegg	<i>Asplenium septentrionale</i>			x		
Prestekrage	<i>Leucanthemum vulgare</i>			x		x
Rips	<i>Ribes sp.</i>					x
Ryllik	<i>Achillea millefolium</i>					x
Rød jonsokblom	<i>Silene dioica</i>					x
Rødkløver	<i>Trifolium pratense</i>					x
Rødknapp	<i>Knautia arvensis</i>					x
Sisselrot	<i>Polypodium vulare</i>					x
Skogkløver	<i>Trifolium medium</i>					x
Skogmarihand	<i>Dactylorhiza maculata fuchsii</i>					x
Skogstorkenebb	<i>Geranium sylvaticum</i>					x
Slåttesveve cf.	<i>Pilosella scandinavica</i>					x
Småbergknapp	<i>Sedum annuum</i>					x
Småengkall	<i>Rhinanthus minor</i>					x
Småsyre	<i>Rumex acetosella</i>					x
Stemorsblomst	<i>Viola tricolor</i>					x
Stormaure	<i>Galium album</i>					x
Strandrør	<i>Phalaris arundinacea</i>					x
Sølvmaure	<i>Potentilla argentea</i>					x
Teiebær	<i>Rubus saxatilis</i>					x

Tepperot	<i>Potentilla erecta</i>					x
Timotei	<i>Phleum pratense</i>					x
Tiriltunge	<i>Lotus corniculatus</i>					x
Tveskjeggveronika	<i>Veronica chamaedrys</i>					x
Tyrilhjelm	<i>Aconitum lycoctonum</i> ssp. <i>septentrionale</i>				x	x
vill-løk	<i>Allium oleraceum</i>					x
Vårpengeurt	<i>Nocca caerulea</i>					x
Moser						
Granmose	<i>Abietinella abietina</i>					x
Soppregistreringene fra dette området er oppgitt med svært lav presisjon, slik at en ikke med sikkerhet kan si at de ligger innenfor lokaliteten slik den i dag er avgrenset. De er lagt ved her likevel, for å demonstrere noe av artsrikdommen i området. Artene registrert i 2018 er imidlertid registrert innenfor nåværende avgrensning.						
Sopper						
Beiterødspore	<i>Entoloma sericeum</i>	x				
Blekskivet rødspore		x				
Bronserødspore	<i>Entoloma formosum</i>	x				
Elfenbenshette	<i>Mycena flavoalba</i>	x				
Engvokssopp	<i>Cuphophyllus pratensis</i>	x				
Fjellkremle	<i>Russula nana</i>	x	x			
Flammefotrødspore	<i>Entoloma exile</i>	x		x		
Gul nålehatt	<i>Rickenella fibula</i>	x				
Hetterødspore	<i>Entoloma infula</i>	x				
Kjeglevokssopp	<i>Hygrocybe conica</i>	x				
Kritt vokssopp	<i>Cuphophyllus virgineus</i>	x				
Lakssopp	<i>Laccaria laccata</i>	x				
Lillagrå rødsporesopp (NT)	<i>Entoloma griseocyaneum</i>	x				
Lutvokssopp (NT)	<i>Hygrocybe nitrata</i>	x				
Melrødspore (NT)	<i>Entoloma prunuloides</i>					x
Mønjevokssopp	<i>Hygrocybe coccinea</i>	x				
Mørkskjellet vokssopp (VU)	<i>Hygrocybe turunda</i>					x
Mørktannet røds kivesopp	<i>Entoloma serrulatum</i>	x				
Nelliksopp	<i>Marasmius oreades</i>	x				
Rombesporet rødspore (VU)	<i>Entoloma rhombisporum</i>	x				
Rød papegøye vokssopp	<i>Gliophorus psittacinus</i>	x				
Sitronkragesopp	<i>Stropharia semiglobata</i>	x				
Skjør vokssopp	<i>Hygrocybe ceracea</i>	x				
Slank fleksskivesopp	<i>Panaeolus acuminatus</i>	x				
Spiss fleinsopp	<i>Psilocybe semilanceata</i>	x				
Stjernespolet rødspore	<i>Entoloma conferendum</i>	x				
Stor eggrøysopp	<i>Bovista nigrescens</i>	x	x			
Stor lakssopp	<i>Laccaria proxima</i>	x				
Stripehette	<i>Mycena filipes</i>	x				
Svartblå røds kivesopp (NT)	<i>Entoloma chalybaeum</i>	x				
Tjærerødspore	<i>Entoloma polipus</i> cf	x				

Tuet køllesopp	<i>Clavaria fragilis</i>		x			
	<i>Entoloma politoflavipes (NT)</i>		x			
	<i>Entoloma lividocyanulum</i>	x				

BN00092312 Klevgardene: Sæter, Ner-resta

Tabell 2: Liste over artsregistreringer på Ner-resta. Tyngdepunkter for semi-naturlig eng er markert med feit skrift, mengdearter er markert med stjerne. I 2011 ble registreringene gjort 16.07 av Øystein Folden (artskart.no, Oldervik & Folden 2011). Registreringer fra 2018 er gjort av Solfrid Helene Lien Langmo og Åshild Hasvik 05. juli.

Norsk navn	Vitenskapelig navn	2011	2018
Bakkefrytle	<i>Luzula multiflora</i>		x
Bakkesoleie	<i>Ranunculus acris</i>		x
Blåklukke	<i>Campanula rotundifolia</i>		x
Einer	<i>Juniperus communis</i>		x
Engkvein*	<i>Agrostis capillaris</i>		x
Engsmelle	<i>Silene vulgaris</i>	x	x
Engsyre	<i>Rumex acetosa</i>	x	x
Firkantperikum	<i>Hypericum maculatum</i>	x	x
Fjellrapp	<i>Poa alpina</i>		x
Fuglevikke	<i>Vicia cracca</i>	x	x
Gjeldkarve	<i>Pimpinella saxifraga</i>		x
Grasstjerneblom	<i>Stellaria graminea</i>	x	
Gulaks*	<i>Anthoxanthum odoratum</i>	x	x
Gulflatbelg	<i>Lathyrus pratensis</i>	x	x
Harerug	<i>Bistorta vivipara</i>		x
Hundegras	<i>Dactylis glomerata</i>	x	x
Hvitkløver	<i>Trifolium repens</i>	x	x
Hvitmaure	<i>Galium boreale</i>	x	x
Kanelrose	<i>Rosa majalis</i>		x
Legeveronika	<i>Veronica officinalis</i>	x	x
Liljekonvall	<i>Convallaria majalis</i>		x
Lintorskemunn	<i>Linaria vulgaris</i>		x
Marikåpe sp	<i>Alchemilla sp.</i>		x
Nyseryllik	<i>Achillea ptamica</i>	x	x
Prestekrage	<i>Leucanthemum vulgare</i>	x	x
Ryllik	<i>Achillea millefolium</i>	x	x
Rødkløver	<i>Trifolium pratense</i>	x	x
Rødknapp	<i>Knautia arvensis</i>	x	x
Skogmarihand	<i>Dactylorhiza maculata fuchsii</i>	x	
Skogsnelle	<i>Equisetaceae sylvaticum</i>		x
Skogstorkenebb	<i>Geranium sylvaticum</i>	x	x
Småengkall	<i>Rhinanthus minor</i>	x	
Småmarimjelle	<i>Melampyrum sylvaticum</i>		x
Småsmelle	<i>Silene rupestris</i>		x
Sølvmaure	<i>Potentilla argentea</i>	x	x
Sørlig stormaure	<i>Galium mollugo</i>	x	
Tepperot	<i>Potentilla erecta</i>	x	
Timotei	<i>Phleum pratense</i>		x

Tiriltunge	<i>Lotus corniculatus</i>		x
Tveskjeggveronika	<i>Veronica chamaedrys</i>	x	x
Vårpengeurt	<i>Nocca caerulea</i>	x	x
Åkersnelle*	<i>Equisetum arvense</i>		x
Moser			
Granmose	<i>Abietinella abietina</i>		x
Sommerfugler			
Alvesmyger (EN)	<i>Pyrgus alveus</i>		x
Engringvinge	<i>Coenonympha pamphilus</i>	x	
Oransjegullvinge	<i>Lycaena virgaureae</i>	x	

Klevgardene: Sæter, Næpretsfaret

Tabell 3: Liste over artsregistreringer på Næpretsfaret. Tyngdepunktarter for semi-naturlig eng er markert med **feit skrift**, mengdearter er markert med **stjerne**. Registreringer i 2018 er gjort av Solfrid Helene Lien Langmo og Åshild Hasvik 05. juli.

Norsk navn	Vitenskapelig navn	2018	
Bakkefrytle	<i>Luzula multiflora</i>	x	
Bakkesoleie	<i>Ranunculus acris</i>	x	
Bitterbergknapp	<i>Sedum acre</i>	x	
Blåklukke	<i>Campanula rotundifolia</i>	x	
Engkvein	<i>Agrostis capillaris</i>	x	
Engsyre	<i>Rumex acetosa</i>	x	
Firkantperikum	<i>Hypericum maculatum</i>	x	
Fjellrapp	<i>Poa alpina</i>	x	
Fuglevikke	<i>Vicia cracca</i>	x	
Føllblom	<i>Scorzoneroidea autumnalis</i>	x	
Gjeldkarve	<i>Pimpinella saxifraga</i>	x	
Gjerdevikke	<i>Vicia sepium</i>	x	
Gulaks	<i>Anthoxanthum odoratum</i>	x	
Gulflatbelg	<i>Lathyrus pratensis</i>	x	
Harerug	<i>Bistorta vivipara</i>	x	
Hundegras	<i>Dactylis glomerata</i>	x	
Hvitkløver	<i>Trifolium repens</i>	x	

Hvitmaure	<i>Galium boreale</i>	x	
Hårsveve	<i>Hieracium pilosella</i>	x	
Kanelrose	<i>Rosa majalis</i>	x	
Legeveronika	<i>Veronica officinalis</i>	x	
Lintorskemunn	<i>Linaria vulgaris</i>	x	
Marikåpe sp	<i>Alchemilla sp.</i>	x	
Nyseryllik	<i>Achillea ptamica</i>	x	
Prestekrage	<i>Leucanthemum vulgare</i>	x	
Ryllik	<i>Achillea millefolium</i>	x	
Rødkløver	<i>Trifolium pratense</i>	x	
Rødknapp	<i>Knautia arvensis</i>	x	
Skogsnelle	<i>Equisetaceae sylvaticum</i>	x	
Skogstorkenebb	<i>Geranium sylvaticum</i>	x	
Småbergknapp	<i>Sedum annuum</i>	x	
Småsmelle	<i>Silene rupestris</i>	x	
Småsyre	<i>Rumex acetosella</i>	x	
Sølvmore	<i>Potentilla argentea</i>	x	
Tepperot	<i>Potentilla erecta</i>	x	
Timotei	<i>Phleum pratense</i>	x	
Tiriltunge	<i>Lotus corniculatus</i>	x	
Tveskjeggveronika	<i>Veronica chamaedrys</i>	x	
Vill-løk	<i>Allium oleraceum</i>	x	
Vårpengeurt	<i>Noccaea caerulea</i>	x	
Åkersnelle	<i>Equisetum arvense</i>	x	
Åkerstemorsblom	<i>Viola arvensis</i>	x	
Sommerfugler			
Aglajaperlemorvinge	<i>Argynnis aglaja</i>		
Hvit C	<i>Polygonia c-album</i>	x	

Klevgardene: Sæter, Rasket og Halvardåkeren

Tabell 4: Liste over artsregistreringer på Næpretsfaret. Tyngdepunkter for semi-naturlig eng er markert med **feit skrift**, mengdearter er markert med **stjerne**. Registreringer i 2018 er gjort av Solfrid Helene Lien Langmo og Åshild Hasvik 05. juli.

Norsk navn	Vitenskapelig navn	2018	
Aksfrytle	<i>Luzula spicata</i>	x	
Bakkefrytle	<i>Luzula multiflora</i>	x	
Bakkemynte	<i>Acinos arvensis</i>	x	

Bakkesoleie	<i>Ranunculus acris</i>	x	
Bergmynte	<i>Origanum vulgare</i>	x	
Bitterbergknapp	<i>Sedum acre</i>	x	
Blåklukke	<i>Campanula rotundifolia</i>	x	
Blåkoll	<i>Prunella vulgaris</i>	x	
Brudespore	<i>Gymnadenia conopsea</i>	x	
Dunkjempe*	<i>Plantago media</i>	x	
Einer	<i>Juniperus communis</i>	x	
Engkvein*	<i>Agrostis capillaris</i>	x	
Engreverumpe	<i>Alopecurus pratensis</i>	x	
Engsmelle	<i>Silene vulgaris</i>	x	
Engsyre	<i>Rumex acetosa</i>	x	
Finnskjegg	<i>Nardus stricta</i>	x	
Fiol sp.	<i>Viola sp.</i>	x	
Fjellrapp	<i>Poa alpina</i>	x	
Fløyelsmarikåpe	<i>Alchemilla glaucescens</i>	x	
Fuglevikke	<i>Vicia cracca</i>	x	
Geitrams*	<i>Chamerion angustifolium</i>	x	
Gjeldkarve	<i>Pimpinella saxifraga</i>	x	
Glattveronika	<i>Veronica serpyllifolia ssp. serpyllifolia</i>	x	
Grasstjerneblom*	<i>Stellaria graminea</i>	x	
Gulaks	<i>Anthoxanthum odoratum</i>	x	
Gulflatbelg*	<i>Lathyrus pratensis</i>	x	
Harerug	<i>Bistorta vivipara</i>	x	
Hundegras	<i>Dactylis glomerata</i>	x	
Hundekjeks*	<i>Anthriscus sylvestris</i>	x	
Hvitmaure	<i>Galium boreale</i>	x	
Hårsveve	<i>Hieracium pilosella</i>	x	
Jonsokkoll	<i>Ajuga pyramidalis</i>	x	
Kanelrose	<i>Rosa majalis</i>	x	
Kattefot*	<i>Antennaria dioica</i>	x	
Kjerteløyentrøst	<i>Euphrasia stricta</i>	x	
Kransmynte	<i>Clinopodium vulgare</i>	x	
Kveke	<i>Elytrigia repens</i>	x	
Legeveronika	<i>Veronica officinalis</i>	x	
Liljekonvall	<i>Convallaria majalis</i>	x	
Lintorskemunn	<i>Linaria vulgaris</i>	x	
Lodnebregne	<i>Woodsia ilvensis</i>	x	
Marikåpe sp.	<i>Alchemilla sp.</i>	x	
Marinøkkel	<i>Botrychium lunaria</i>	x	
Ormetelg	<i>Dryopteris filix-mas</i>	x	
Osp	<i>Populus tremula</i>	x	
Prestekrage*	<i>Leucanthemum vulgare</i>	x	
Rødkløver*	<i>Trifolium pratense</i>	x	
Rødknapp*	<i>Knautia arvensis</i>	x	

Rødsvingel	<i>Festuca rubra</i>	x	
Ryllik	<i>Achillea millefolium</i>	x	
Skogkløver	<i>Trifolium medium</i>	x	
Skogmarihand	<i>Dactylorhiza maculata fuchsii</i>	x	
Skogstorkenebb	<i>Geranium sylvaticum</i>	x	
Slåttesveve cf.	<i>Pilosella scandinavica</i>	x	
Småbergknapp*	<i>Sedum annuum</i>	x	
Småengkall	<i>Rhinanthus minor</i>	x	
Småmarimjelle	<i>Melampyrum sylvaticum</i>	x	
Småsmelle	<i>Silene rupestris</i>	x	
Småsyre	<i>Rumex acetosella</i>	x	
Stemorsblomst	<i>Viola tricolor</i>	x	
Stormaure	<i>Galium album</i>	x	
Stornesle	<i>Urtica dioica</i>	x	
Sølvmore	<i>Potentilla argentea</i>	x	
Teiebær	<i>Rubus saxatilis</i>	x	
Tepperot	<i>Potentilla erecta</i>	x	
Timotei	<i>Phleum pratense</i>	x	
Tiriltunge	<i>Lotus corniculatus</i>	x	
Vill-lin	<i>Linum catharticum</i>	x	
Vill-løk	<i>Allium oleraceum</i>	x	
Vårpengeurt	<i>Noccaea caerulea</i>	x	
Åkerstemorsblom	<i>Viola tricolor</i>	x	
Moser			
Granmose	<i>Abietinella abietina</i>	x	
Palmemose	<i>Climacium dendroides</i>	x	

Klevgardene: Sæter, Ekra og Dalen

Tabell 5: Liste over artsregistreringer på Næpretsfaret. Tyngdepunkter for semi-naturlig eng er markert med **feit skrift**, mengdearter er markert med **stjerne**. Registreringer i 2018 er gjort av Solfrid Helene Lien Langmo og Åshild Hasvik 05. juli.

Norsk navn	Vitenskapelig navn	2018	
Aksfrytle	<i>Luzula spicata</i>	x	
Bakkefrytle	<i>Luzula multiflora</i>	x	
Bakkesoleie	<i>Ranunculus acris</i>	x	
Bergmynte	<i>Origanum vulgare</i>	x	

Bitterbergknapp	<i>Sedum acre</i>	x	
Blåklukke	<i>Campanula rotundifolia</i>	x	
Blåkoll	<i>Prunella vulgaris</i>	x	
Dunkjempe*	<i>Plantago media</i>	x	
Einer	<i>Juniperus communis</i>	x	
Engkvein*	<i>Agrostis capillaris</i>	x	
Engneverumpe	<i>Alopecurus pratensis</i>	x	
Engsmelle	<i>Silene vulgaris</i>	x	
Engsyre	<i>Rumex acetosa</i>	x	
Fiol sp.	<i>Viola sp.</i>	x	
Fjellrapp	<i>Poa alpina</i>	x	
Fløyelsmarikåpe	<i>Alchemilla glaucescens</i>	x	
Fuglevikke	<i>Vicia cracca</i>	x	
Geitrams	<i>Chamerion angustifolium</i>	x	
Gjeldkarve *	<i>Pimpinella saxifraga</i>	x	
Glattveronika	<i>Veronica serpyllifolia ssp. serpyllifolia</i>	x	
Grasstjerneblom	<i>Stellaria graminea</i>	x	
Gulaks *	<i>Anthoxanthum odoratum</i>	x	
Gulflatbelg	<i>Lathyrus pratensis</i>	x	
Harerug *	<i>Bistorta vivipara</i>	x	
Hundegras	<i>Dactylis glomerata</i>	x	
Hundekjeks	<i>Anthriscus sylvestris</i>	x	
Hvitmaure *	<i>Galium boreale</i>	x	
Hårsveve	<i>Hieracium pilosella</i>	x	
Jonsokkoll	<i>Ajuga pyramidalis</i>	x	
Kanelrose	<i>Rosa majalis</i>	x	
Kattefot	<i>Antennaria dioica</i>	x	
Kjerteløyentrøst *	<i>Euphrasia stricta</i>	x	
Kransmynte	<i>Clinopodium vulgare</i>	x	
Kveke	<i>Elytrigia repens</i>	x	
Legeveronika	<i>Veronica officinalis</i>	x	
Liljekonvall	<i>Convallaria majalis</i>	x	
Lintorskemunn	<i>Linaria vulgaris</i>	x	
Lodnebregne	<i>Woodsia ilvensis</i>	x	
Marikåpe sp.	<i>Alchemilla sp.</i>	x	
Marinøkkel	<i>Botrychium lunaria</i>	x	
Osp	<i>Populus tremula</i>	x	
Prestekrage *	<i>Leucanthemum vulgare</i>	x	
Rødkløver *	<i>Trifolium pratense</i>	x	
Rødknapp *	<i>Knautia arvensis</i>	x	
Rødsvingel	<i>Festuca rubra</i>	x	
Ryllik	<i>Achillea millefolium</i>	x	
Skogkløver	<i>Trifolium medium</i>	x	
Skogstorkenebb	<i>Geranium sylvaticum</i>	x	
Slåttesveve cf.	<i>Pilosella scandinavica</i>	x	

Småbergknapp	<i>Sedum annuum</i>	x	
Småengkall *	<i>Rhinanthus minor</i>	x	
Småmarimjelle	<i>Melampyrum sylvaticum</i>	x	
Småsmelle	<i>Silene rupestris</i>	x	
Småsyre	<i>Rumex acetosella</i>	x	
Stemorsblomst	<i>Viola tricolor</i>	x	
Stormaure	<i>Galium album</i>	x	
Stornesle	<i>Urtica dioica</i>	x	
Sølvmore	<i>Potentilla argentea</i>	x	
Teiebær	<i>Rubus saxatilis</i>	x	
Tepperot	<i>Potentilla erecta</i>	x	
Timotei	<i>Phleum pratense</i>	x	
Tiriltunge	<i>Lotus corniculatus</i>	x	
Vill-løk	<i>Allium oleraceum</i>	x	
Vårpengeurt	<i>Noccaea caerulea</i>	x	
Åkerstemorsblom	<i>Viola tricolor</i>	x	
Moser			
Granmose	<i>Abietinella abietina</i>	x	

Vedlegg 3, Intervju med grunneier

Sjekkliste ved revidering av skjøtelsesplaner for utvalgt naturtype slåttemark. (januar 2018).

Sæter

Gjenbesøksdato: 5. juli 2018

Evalueringsplanen er utført av: Grunneier Arnvid Sæther, samt Solfrid Helene Lien Langmo og Åshild Hasvik, Bioreg AS

1. Er skjøtelsen utført som foreslått i skjøtelsesplanen? Ja/Nei
Hvis nei, noter avvik og erfaringer som har bidratt til endring.

Ja

2. Sett opp tidspunktene for utført slått alle årene i avtaleperioden.
Slås ulike delarealer til ulike tider over et lengre tidsrom, i tilfelle hvor lenge? Eller gjennomføres slått på hele arealet i løpet av noen få dager?

Slår lokalitetene i starten av august, alt slås samtidig. Det er alltid bare en slått

3. Er arealet vårbeita? Ja/Nei
Hvis ja, noter; tidsperiode vårbeiting, type beitedyr og antall.

Nei

4. Er arealet høstbeita? Ja/Nei
Hvis ja, noter; tidsperiode høstbeiting, type beitedyr og antall.

Ja, hele arealet utenfor tunet høstbeites i 2-3 uker av ca. 50 storfe.

5. Er det gjort ryddetiltak på arealet? Ja/Nei
Hvis ja, noter; år og omfang:

Det er rydda kanter for 3-4 år siden. Søkte igjen i år om blant annet motorsag uten å få, det er dumt.

6. Er det gjennomført tiltak som ikke står i skjøtelsesplanen?
Hvis ja, begrunn:

Nei

7. Landskapsøkologisk plassering av lokalitet: Forekommer det andre seminaturlige arealer eller viktige kulturlandskapselementer i nærhet til slåttemarkslokaliteten?
For eksempel naturbeitemarker, styvingstrær/store gamle trær, steingjerder. Konkretiser:

Lokaliteten ligger i et aktivt drevet kulturlandskap med mange viktige lokaliteter og landskapselementer innenfor det utvalgte kulturlandskapet Klevgardene og Sliper-Detli-området.

8. Arter:
 - a) Er eventuelle rødlistearter/tyngdepunktarter for semi-naturlig eng fortsatt til stede?
Har forekomstene eventuelt økt eller minket?

Grunneier syns det ser likt ut, vi observerer flere arter over større deler av enga.

- b) Er det funnet nye rødlistearter/tyngdepunktarter for seminaturlig eng på lokaliteten?

Det er både funnet flere tyngdepunktarter for semi-naturlig eng, og rødlista arter innen gruppen sommerfugler og beitemarksopp.

- c) Arter som omtales i lokalitetens første skjøtselsplan, samt registrerte arter ved re-registrering skal legges inn i et eget regneark som følger den reviderte skjøtselsplanen. (Vi kommer tilbake til konkret innhold i regnearket men det vil til eksempel være aktuelt med egne kolonner om Art, Naturbase ID, NiN grunntype, tilstand, og GPS koordinat for rødlista arter).

Artslister for lokalitetene ligger i vedlegg 2 i skjøtselsplanen.

9. Er skjøtselen tilfredsstillende for å oppnå målene i skjøtselsplanen? Ja/Nei

Begrunn:

Begrunnelsen kan f.eks. beskrive eventuelle endringer i artssammensetning, tegn på at skjøtselen synes riktig, er for svak eller for sterk, finnes det viktige påvirkningsfaktorer en ikke har tatt hensyn til tidligere, hvilke?

Ja.

10. Hva slags utstyr er benyttet til de ulike tiltakene?

Hva har fungert bra/dårlig?

Tohjuls slåmaskin, rive, bakketraktor.

11. Er det forslag om endringer av skjøtselsplanen? Ja/Nei

Hvis ja, hvilke forslag:

F.eks. endring av slåttetidspunkt, sette igjen deler av enga for seinere slått (insektmat), innføring av nye tiltak som rydding, etterbeite, tiltak som reduserer innslag av fremmede arter/problemarter etc.

Det er litt rigid å måtte slå etter 10. juli. Det må være åpning for å slå tidligere i år hvor det er veldig tørt.

12. Er det forslag om endring av tids- og ressursbruken? Ja/Nei

Hvis ja, hvilke forslag:

Tidsbruken som er lagt inn i planen stemmer ikke, har meldt inn faktisk tidsbruk til MD og fått dobla satsen derfra (50/50 RMP og MD). Reell slåttetid er ca. 33-50% mer enn estimert tid.

13. Har tilskuddet betydning for gjennomføring av tiltaket? Ja/Nei

På hvilken måte?

Ja, men det vil også bli mer interessant med mer areal.

14. Betyr veiledninga gjennom oppfølging av handlingsplan for slåttemark noe for slåttarbeidet? Ja/Nei

Er det noe skjøtteren ønsker mere/mindre av?

Nei, gjør stort sett som det alltid har vært gjort. Forskjellen ligger stort sett i høstetidspunkt.

15. Hva er det mest krevende og utfordrende med skjøtselen?

Konkretiser:

F.eks få fjerna graset, dårlig utstyr, værforhold, for lite folk, osv.

Egentlig ikke noe krevende. Tida er den største utfordringa, dette er mer tidkrevende enn mye annet arbeid.

16. Er det behov for å finne nye løsninger for å sikre skjøtselsarbeidet i nærmeste framtid? Ja/Nei

Begrunn:

Nei

17. Hvor sannsynlig er det at lokaliteten skjøttes også de neste 5 år?

Lite sannsynlig/ sannsynlig.

Sannsynlig

18. Hvor sannsynlig er det at lokaliteten skjøttes av samme skjøtter også de neste 5 år?

Lite sannsynlig/ sannsynlig.

Sannsynlig

19. Har du øvrige kommentarer:

Syns det burde være mulig å få tilskudd for alt utstyr en trenger til prosessen (f. eks motorsag til rydding).

Vedlegg 4, Tiltakslogg, grunneiers notater

[Her er det plass for grunneier å føre inn sine egne notater som gjelder gjennomføring av tiltakene. Ved å ha slike notater samla, vil det være lettere å sammenstille erfaringene når planen skal revideres. Husk å sett av nok plass/flere sider for dette.]

AREAL/DELOM- RÅDE:	TYPE TILTAK (EKS SLÅTT, RYDDING, BEITING)	PERIODE	ANTALL DAGSVERK/ TIMER	ÅR
		[mnd./ dato/uke]		

--	--	--	--	--

Vedlegg 5 Overvåkning, log

[I enkelte tilfelle kan f. eks grunneier/bruker ha interesse av/artskunnskap nok til å telle opp enkeltindivider av særskilte planter innen et avgrensa fast, område på noen få m² hver sesong. Dette kan være verdifull artsinfo å legge til rette for. Å fylle ut en slik tabell kan da være et (overvåknings)tiltak som nevnes under 2.9.3:]

POSISJON/FELT:	ART	DATO	ANTALL INDI-VIDER	ÅR
